

CENTRUL PENTRU DREPTURILE OMULUI DIN MOLDOVA

RAPORT

**privind respectarea drepturilor omului
în Republica Moldova
în anul 2005**

Chișinău - 2005

CUPRINS

Preambul.....	3
Justiție.....	4
Deținuți.....	11
Discriminare.....	20
Acces la informație.....	25
Libera circulație.....	28
Dreptul la învățătură.....	31
Delicvența juvenilă.....	35
Asistență și protecție socială.....	39
Persoane cu dizabilități.....	41
Activitatea Centrului pentru Drepturile Omului.....	45
Anexe.....	54

PREAMBUL

În conformitate cu articolul 34 din Legea cu privire la avocații parlamentari, Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova prezintă Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2005.

În Raportul vizat ne-am propus să reflectăm cele mai frecvente încălcări ale drepturilor omului, invocate în cererile adresate către avocații parlamentari. Analiza și sistematizarea problemelor abordate de petiționari ne-au determinat să concluzionăm că de fapt, gradul de respectare a drepturilor omului în Republica Moldova nu s-a preschimbato calitativ. Persistă același spectru de probleme, în pofida faptului că statul întreprinde măsuri de ameliorare a situației, la acest capitol. Atare situație este constatată și de coraportorii pentru Republica Moldova ai Adunării Parlamentare a Consiliului Europei.

Republica Moldova, propunându-și aderarea la Uniunea Europeană, a semnat Planul de acțiuni cu Uniunea Europeană, important document strategic și politic ce urmează să fie implementat pe parcursul anilor următori. Un capitol aparte în plan îi revine asigurării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Conștientizând importanța respectării angajamentelor asumate în acest context de către Republica Moldova, Centrul pentru Drepturile Omului își asumă promovarea obiectivelor trasate, drept una din condițiile de realizare a scopurilor propuse întru integrarea europeană.

O problemă nesoluționată de-a lungul anilor rămîne a fi imposibilitatea avocaților parlamentari de a interveni întru apărarea drepturilor și libertăților populației din stînga Nistrului. Această situație ne-a determinat să propunem organismelor internaționale susținere în vederea organizării în raioanele din zona conflictului a unor reprezentanțe ale Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova, ceea ce ar favoriza efectiv monitorizarea obiectivă și imparțială a situației la capitolul drepturile omului și ar încuraja motivația populației din aceste localități să-și apere interesele legitime.

Transpunerea în viață a oportunităților vizate în Planul Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului, cît și din Planul Uniunea Europeană – Republica Moldova depinde în mare măsură de capacitatea și conlucrarea eficientă a autorităților publice centrale și locale, a instituțiilor statale de comun cu societatea civilă în ansamblu, fiecare cetățean în parte. Numai astfel vom reuși să realizăm prioritățile propuse și să ne raliem la rigorile europene, pe acest format.

Raisa Apolschii,
avocat parlamentar,
directorul Centrului pentru Drepturile Omului

JUSTIȚIE

În anul de referință, din numărul total de petiții parvenite la Centrul pentru Drepturile Omului, în circa 27,7 la sută este invocată problema accesului liber la justiție. Cu regret, ea rămîne a fi acută, înregistrîndu-se aceleași impedimente, cu mici excepții, la fel ca și în anii precedenți:

- Tergiversarea cauzelor penale și civile;
- Lipsa mijloacelor bănești pentru achitarea taxei de stat întru inițierea procesului civil sau înaintarea cererilor de apel și de recurs, angajarea unui avocat;
- Accesul condamnatului aflat în detenție la serviciile avocatului din oficiu;
- Dreptul la un recurs efectiv;
- Dreptul la un proces echitabil;
- Neexecutarea hotărîrilor judecătorești.

Legislația națională garantează asistența legală din oficiu, pe parcursul procesului penal, acordată bănuitului, învinuitului, inculpatului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile.

În orice caz, datorită unor factori obiectivi și subiectivi, asistența legală asigurată *ex officio* este extrem de slabă. Taxele, de altfel simbolice, sunt achitate din contul mijloacelor bugetare. Prin urmare, avocați cu înaltă calificare și cu experiență nu pot fi găsiți între juriștii, care asigură asistență legală gratuită.

În pricinile civile, un avocat poate fi numit din oficiu în cazul în care partea sau intervenientul sunt lipsiți sau limitați în capacitatea de exercițiu și nu au reprezentanți legali. În rest, cetățenii pot beneficia de asistență juridică calificată doar în cazul încheierii unui contract cu un avocat, serviciile căruia sunt destul de costisitoare.

În cazul în care persoanele nu dispun de mijloace financiare necesare, accesul liber la justiție este iluzoriu pentru cei care nu-și pot plăti un apărător sau reprezentant.

În această ordine de idei este de menționat, că accesul la justiție și dreptul la apărare sunt drepturi fundamentale, garantate de constituție și tratatele internaționale, și care nu pot să depindă de nivelul economic al justițiabilului sau de resursele pe care le consideră suficiente statul.

Din adresările la Centrul pentru Drepturile Omului, concluzionăm că un număr impunător de cetățeni au nevoie de asistență juridică în cazul revendicării dreptului presupus lezat în instanța de judecată. De cele mai deseori aceștia fac parte din categoriile socialmente-vulnerabile ale populației și, neavînd posibilitatea să beneficieze de asistență juridică calificată, din lipsa mijloacelor

financiare și cunoștințelor necesare, solicitanții se adresează la instituția Avocatului parlamentar pentru a beneficia de consultații juridice gratuite.

Avocații parlamentari și juriștii Centrului, în virtutea obligațiilor și competențelor, nu exercită și nu substituie atribuțiile avocaților. Or, în multe cazuri, cum ar fi: solicitarea de a întocmi o cerere de chemare în judecată, un apel sau un recurs, solicitarea de a reprezenta interesele în instanța de judecată, solicitantul rămîne descurajat de imposibilitatea de a-și realiza dreptul accesului la justiție.

În această ordine de idei, principiile generale de acordare a asistenței juridice gratuite presupun că:

- *«Nimeni nu trebuie împiedicat de obstacole economice în a-și apăra drepturile în justiție, atît în cauzele civile, cît și în cauzele administrative, de natură socială sau fiscală».* (Rezoluția 78(8) a Consiliului Miniștrilor referitor la asistența judiciară și consiliere, din 02.03.1978);
- *«Persoanele foarte sărace sunt definite ca persoane în situații deosebit de dificile, marginalizate sau excluse din societate atît din punct de vedere economic, cît și din punct de vedere social sau cultural. Se recomandă ca asistența judiciară să acopere toate tipurile de proceduri judiciare și să fie acordată oricărei persoane sărace. Procedura solicitării de asistență judiciară gratuită ar trebui să fie simplificată, iar singurele motive de respingere a cererii de asistență judiciară ar trebui să fie inadmisibilitatea, lipsa vădită a șanselor de succes sau atunci cînd acordarea de asistență judiciară gratuită nu este în interesul justiției ».* (Recomandarea R (93) 1 a Comitetului de Miniștri, referitor la accesul efectiv la justiție pentru persoanele foarte sărace, din 08.01.1993).

Dat fiind importanța garantării accesului la justiție, avocații parlamentari consideră oportună modificarea Codului de procedură civilă în vederea extinderii categoriilor de beneficiari ai asistenței juridice din oficiu.

În agenda de lucru a Centrului pentru Drepturile Omului rămîne una din cele mai stringente probleme: neexecutarea hotărîrilor judecătorești.

Conform jurisprudenței Curții Europene *dreptul de a demara în fața unei instanțe proceduri legale în probleme de ordin civil ar fi iluzoriu, dacă sistemul legal național al unui Stat Contractant ar permite în final ca o hotărîre judecătorească obligatorie să rămîna neexecutată în detrimentul unei părți. Ar fi de neconceput ca articolul 6 al. 1 al Convenției să descrie în detalii garanțiile procedurale oferite părților aflate în litigiu fără a asigura executarea hotărîrilor judecătorești, de a considera prevederile articolului 6 ca referindu-se exclusiv la accesul la o instanță judecătorească și demararea procedurilor legale, fapt care de altfel, ar duce la situații*

incompatibile cu principiile statului de drept, pe care Statele Contractante s-au obligat să-l respecte atunci când au ratificat Convenția. Executarea unei hotărâri judecătorești ar trebui privită ca o parte integrală a unui proces conform prevederilor articolului 6 al Convenției. Totodată o autoritate statală nu poate folosi în calitate de scuză lipsa de fonduri pentru a nu executa o hotărâre judecătorească. O întârziere în executarea unei hotărâri judecătorești ar putea fi justificată doar în anumite circumstanțe, dar această întârziere nu trebuie să fie astfel, încât să atingă însăși esența dreptului asigurat prin articolul 6 al. 1 al Convenției (cazul Bocancea și alții către Moldova).

Este deja cunoscut faptul că la situația de la sfârșitul lui octombrie 2005 Curtea Europeană a Drepturilor Omului a notificat Guvernului Republicii Moldova 36 de condamnări din cauza neexecutării hotărârilor judecătorești definitive, iar alte 35 de cereri se află spre examinare pe rolul Curții Europene.

Cu toate că la 01 iulie 2005 a intrat în vigoare Codul de executare, sarcina căruia este de a apăra și a realiza drepturile și libertățile persoanelor fizice și juridice prin executarea silită a hotărârilor, deciziilor, încheierilor, ordonanțelor, sentințelor cu caracter civil ale instanțelor de judecată, problemele la acest capitol nu s-au diminuat. Dimpotrivă, pentru creditorii în unele cazuri situația a devenit mai complicată.

Din informația Departamentului de executare, în perioada ianuarie - septembrie 2005 în cele 42 oficii de executare au fost preluate în procedură 287035 documente executorii (atât hotărâri judecătorești, cât și decizii ale altor organe). Conform art. 82 Cod de executare, din numărul total de documente deținute în procedură, 26668 documente au fost remise creditorilor, din diferite motive. Circa 28039 de documente executorii au fost remise pentru perfectarea corespunzătoare, conform cerințelor art. 16 Cod de executare.

Noul Cod de executare prevede că în cazul neexecutării cerințelor executorului judecătoresc, persoanele vinovate pot fi sancționate cu amendă. Din momentul intrării în vigoare a Codului de executare și pînă la finele anului 2005, de către șefii oficiilor de executare au fost aplicate 25 de amenzi.

Așadar, cu toate că statul întreprinde măsuri în vederea ameliorării situației la acest capitol, neexecutarea hotărârilor judecătorești pe cauze civile rămîne a fi una dintre cele mai frecvente probleme abordate de petiționarii în adresările lor către avocații parlamentari.

De cele mai dese ori petiționarii fac referință la încasarea restanțelor salariale, repunerea în funcția anterior deținută, încasarea datoriilor de la persoanele fizice și juridice, încasarea pensiilor alimentare etc.

Cauzele ar fi următoarele: lipsa bunurilor sau veniturilor debitorilor, care ar putea fi supuse urmării silite conform legislației în vigoare; plecarea unei bune părți a populației peste hotarele republicii, unde lucrează la negru; rata sporită a șomajului și, în consecință, imposibilitatea urmării veniturilor debitorilor; posibilitatea creării firmelor-fantome fără acoperire patrimonială care, în cazul apariției unor datorii, nu pot fi somate spre achitare; efectuarea plăților în numerar între persoanele juridice; omiterea unor clauze contractuale, care ar asigura eventuala executare forțată a contractului; lipsa unei conlucrări eficiente între Departamentul de executare a deciziilor judiciare și instituțiile ce dețin informații referitoare la patrimoniul debitorilor.

În procesul examinării petițiilor nominalizate constatăm că în rîndul executorilor judecătorești s-a creat așa-numitul „precedent profesional” de a restitui titlul executoriu fără executare în cazul constatării lipsei bunurilor și mijloacelor financiare ale persoanelor debitoare, astfel ignorîndu-se prevederile alin. (5) art. 25 din Codul de executare al Republicii Moldova, care stipulează că executorul judecătoresc nu poate restitui documentul executoriu decît la cererea scrisă a creditorului sau după executarea documentului executoriu.

Conform prevederilor art. 82 din Codul de executare, titlul executoriu poate fi prezentat repetat spre executare la cererea creditorului, dacă debitorul nu are bunuri ori venituri sau bunurile lui nu sunt suficiente pentru satisfacerea creanțelor, dacă la adresa indicată de creditor, debitorul nu locuiește ori nu lucrează sau nu se află bunurile lui și în alte cazuri.

Din practica deja stabilită, executorul, contrar stipulărilor legale, restituind titlul executoriu din motivul imposibilității executării acestuia, explică creditorului dreptul de a prezenta spre executare repetat documentul executoriu, specificînd necesitatea deținerii informației despre bunurile debitorului, care ar putea fi ridicate în vederea executării hotărîrii judecătorești. Astfel, executorul declină obligațiunile sale pe seama creditorului care, fiind cetățean de rînd, nu are posibilitatea de a afla informații noi despre averea debitorului.

Deseori în petiții se invocă tergiversarea executării hotărîrilor judecătorești, procedură ce durează o perioadă îndelungată.

Nu în ultimul rînd petiționarii invocă problema refuzului persoanei debitoare de a executa hotărîrea judecătorească dintr-un motiv sau altul. Deși Codul de executare stabilește expres în art. 26 consecințele pentru neexecutarea cerințelor judecătorești, inclusiv aplicarea amenzii sau chiar posibilitatea tragerii la răspundere contravențională sau penală, constatăm că executorii judecătorești nu utilizează în măsură deplină prevederile nominalizate. Acest fapt ar putea fi generat atît de necunoașterea prevederilor Codului de executare, intrat în vigoare la 01 iulie 2005, cît și de eschivarea intenționată de la aplicarea acestora.

O dată cu sporirea fenomenului muncii migraționale peste hotarele republicii, a sporit numărul hotărârilor neexecutate vizavi de plata pensiei de întreținere. Această problemă rămîne în multe cazuri fără soluționare în virtutea lipsei tratatelor bilaterale între Republica Moldova și statul respectiv sau din motivul aflării ilegale a debitorului pe teritoriul altui stat.

Luînd în considerare fluxul migrațional al populației peste hotarele Moldovei, situația în cauză capătă proporții considerabile, în urma căreia suferă în primul rînd copiii minori, care rămîn la întreținerea unuia dintre părinți.

În această ordine de idei, problema neexecutării hotărârilor de încasare a pensiilor de întreținere urmează să devină una prioritară la nivel statal pentru toate instituțiile și organizațiile de domeniu și considerăm oportună urgentarea ratificării Convenției ONU cu privire la obținerea pensiei de întreținere în străinătate.

Din an în an petiționarii invocă limitarea exercitării dreptului de acces la justiție și din lipsa mijloacelor bănești pentru achitarea taxei de stat pentru inițierea procesului civil, înaintarea cererilor de apel și de recurs.

După intrarea în vigoare a Codului de procedură civilă (redacția 2002), s-a atestat o creștere considerabilă a numărului persoanelor care s-au adresat la Centrul pentru Drepturile Omului în legătură cu imposibilitatea achitării taxei de stat la depunerea recursului. Petiționarii care, în marea majoritate sunt nevoiași, își exprimă nemulțumirea că sunt lipsiți de posibilitatea să ceară scutire de taxa de stat, mai ales în situația în care, în cazul declarării inadmisibilității recursului, aceasta nu se restituie.

Deși taxa de stat este o parte componentă a bugetului, avocații parlamentari consideră oportună revizuirea prevederilor Codului de procedură civilă, care reglementează plata taxei de stat la depunerea recursului, fapt ce ar oferi unor categorii de cetățeni să se folosească realmente de calea de atac, prevăzută de legislație.

În cadrul examinării acestei categorii de petiții a fost constatată și o discrepanță în ceea ce privește atât aspectul legal, cît și practic de aplicare a normelor legislative, care reglementează taxa de stat achitată la depunerea cererii de chemare în instanța de contencios administrativ (Codul de procedură civilă nr. 225-XV din 30 mai 2003, Legea contenciosului administrativ nr. 793-XIV din 10.02.2000, Legea taxei de stat nr. 1216-XII din 03.12.1992).

Suprapunînd prevederile legilor menționate, atestăm că între ele apare un conflict de norme ce promovează soluții diferite asupra aceluiași obiect al reglementării.

În cadrul studierii selective a 46 de dosare examinate în contencios administrativ de către mai multe instanțe judecătorești din municipiul Chișinău, s-a stabilit următoarele: în 30 cazuri taxa

de stat nu a fost achitată, în 7 cazuri a fost achitată taxa de stat în sumă de 18 lei, în 5 cazuri – 360 lei, câte un caz de achitare a câte 9, 18, 90 și 202 lei.

Această situație denotă că normele legislative în vigoare sunt aplicate, de la caz la caz, în mod diferit nerespectându-se principiile coerenței, consecvenței și echilibrului între reglementările concurente.

Luînd în considerare această situație, avocații parlamentari au adresat Parlamentului propunerea de a revizui art.85 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură civilă, art. 16, alin. (3) din Legea contenciosului administrativ, art. 3 lit. c) din Legea taxei de stat întru aducerea în concordanță și unificarea normelor legislative, care reglementează perceperea taxei de stat pentru judecarea pricinilor născute din raporturi de contencios administrativ. De menționat, că modificările propuse au fost deja operate.

Într-un număr considerabil de cereri, parvenite de la instituțiile penitenciare, petiționarii au invocat încălcarea dreptului la un recurs efectiv, generată de unele dispoziții ale Codului de procedură penală, care prevedeau declararea recursului și recursului în anulare prin intermediul avocatului. Cu toate că prin Hotărîrea Curții Constituționale nr. 16 din 19 iulie 2005 acestea au fost declarate neconstituționale, fluxul de petiții la acest capitol nu s-a redus, în ele fiind invocat dezacordul cu cerința obligatorie de declarare a recursului în formă dactilografiată.

În această ordine de idei, putem conchide că cerința de a depune recursul în formă dactilografiată este una formală, nejustificată, care restrînge accesul liber la justiție al persoanei. Luînd în considerare aceste argumente, avocații parlamentari au adresat Parlamentului propunerea de a revizui art.art. 429 și 455 alin.(1) din Codul de procedură penală întru excluderea sintagmei „în formă dactilografiată”. La moment această cerință obligatorie la declararea recursului și recursului în anulare este exclusă.

În adresa avocaților parlamentari parvin petiții atît de la cetățeni, cît și de la avocați referitor la procedura examinării de către Curtea de Apel mun. Chișinău a recursului privind legalitatea aplicării măsurii preventive sub formă de arest preventiv sau prelungirii duratei acestuia. În cadrul examinării acestei probleme s-a constatat că la Curtea de Apel din municipiul Chișinău s-a instalat o practică astfel încît în cadrul contestării cu recurs a măsurii preventive, instanța încetează procedura examinării recursului în cazul în care dosarul, între timp, a fost expedit pentru examinare în instanța de fond.

În opinia avocaților parlamentari, instanța de recurs, conform prevederilor Codului de procedură penală, în orice condiție este obligată să examineze recursul și să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în acesta.

Considerând că în acest context se remarcă o încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, garantate de Constituția Republicii Moldova și de actele internaționale la care Republica Moldova este parte, avocații parlamentari s-au adresat Curții Supreme de Justiție cu solicitarea de a se expune asupra problemei.

DEȚINUȚI

Procesul constituirii unui stat democratic și de drept impune reformarea radicală a politicii lui inclusiv în domeniul punerii în executare a pedepselor de drept penal, precum și soluționarea mai multor chestiuni ce țin de realizarea unui ansamblu de măsuri social-politice, economice și ideologice de influențare a condamnaților și persoanelor arestate preventiv, în condițiile reducerii libertății acestora, izolării lor de societate, precum și aplicării restricțiilor la realizarea altor drepturi.

Întru realizarea acestor obiective este reformat întregul sistem al instituțiilor penitenciare, treptat se perfecționează cadrul normativ privind executarea pedepsei cu închisoarea, crearea condițiilor salubre și decente de detenție, ridicarea nivelului de asistență curativ-profilactică, reorganizarea activității educative cu deținuții.

Deși sistemul penitenciar este în curs de reformare și a fost înregistrată o descreștere a indicilor morbidității în rândul condamnaților, în prezent, instituția penitenciară nu poate oferi condamnaților condițiile minime de trai conform standardelor internaționale.

Potrivit Departamentului Instituții Penitenciare, pe parcursul anului 2005 instituțiile penitenciare au fost finanțate insuficient, din Bugetul de Stat fiind alocate doar 94,6 milioane lei din 179 milioane preconizate, ceea ce a constituit doar 52,3 la sută din necesități.

În anul 2006, bugetul DIP va fi acoperit în proporție de 46,7 la sută. Alocațiile vor constitui 91 milioane lei, deși necesitățile reale sunt de 195 milioane.

Din lipsa de bani și din cauza suprapopulării penitenciarelor, condamnații nu dispun de spațiul necesar, de o rație alimentară normală, de obiecte de igienă personală și de asistență medicală convenită. Rația alimentară a unui deținut constituie 4,21 lei în zi, dintre care doar 3,37 lei din alocații bugetare, iar 0,84 lei sunt acoperiți din ajutoare umanitare.

Pornind de la ideea că art. 3 („Interzicerea torturii”) al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale nu se referă în exclusivitate la cauzarea suferințelor fizice, ci califică ca tratament inuman sau degradant cauzarea unor suferințe psihice ce creează o stare de îngrijorare, panică și stres, Centrul pentru Drepturile Omului a stabilit următoarele.

Conform statisticii, în perioada ianuarie-decembrie 2005 în adresa avocaților parlamentari au parvenit 704 de adresări de la deținuți. La capitolul securitatea și demnitatea personală au fost înregistrate 380 de adresări.

Din an în an, spectrul problemelor abordate nu diferă cu mult. Se păstrează situația critică la capitolele:

- Condițiile de detenție;
- Comportamentul inadecvat al colaboratorilor instituțiilor penitenciare și instituțiilor de detenție provizorie;
- Accesul la informație;
- Accesul la asistența medicală adecvată.

O dată cu intrarea în vigoare, la 01.07.2005, a Codului de executare, adoptat prin Legea nr. 443-XV din 24.12.2004, sistemul penitenciar al Republicii Moldova s-a confruntat cu un șir de impedimente la realizarea practică a prevederilor acestuia.

Una din problemele primordiale o constituie realizarea practică a prevederilor alin.9 art. 172 Cod de executare, conform cărora penitenciarele, inclusiv izolatoarele de urmărire penală, trebuie să asigure executarea arestului preventiv. În acest sens a devenit și mai stringentă necesitatea transmiterii izolatoarelor de detenție provizorie (IDP) de sub jurisdicția Ministerului Afacerilor Interne sub jurisdicția Departamentului Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției.

Totodată, realizarea acestui transfer presupune existența unor spații special amenajate, care ar corespunde cerințelor Codului de executare și standardelor minime de detenție. Ținând cont de austeritatea bugetului, Guvernul Republicii Moldova a acceptat propunerea Ministerului Justiției privind instituirea unor Case de arest cu capacitatea de 200-400 locuri, în cazul în care vor fi identificate spații (imobile) deja construite și nefolosite care, datorită amplasamentului, pot fi utilizate în aceste scopuri în 12 raioane ale republicii. Autoritățile administrației publice locale din șase unități administrative au propus unele edificii, în urma evaluării cărora s-a constatat necorespunderea lor cerunțelor pentru deținerea persoanelor.

Având în vedere faptul că au fost propuse doar loturi de pământ pentru construcția Caselor de arest, sistemul penitenciar necesită alocarea mijloacelor financiare suplimentare considerabile pentru realizarea tuturor prevederilor Codului de executare.

Din lipsa surselor financiare necesare este problematică realizarea prevederilor Codului de executare la următoarele capitole :

- crearea în penitenciare a condițiilor corespunzătoare pentru deținerea separată a condamnaților, în funcție de antecedentele penale, funcțiile anterior ocupate, precum și asigurarea securității personale a condamnaților, conform prevederilor art. 224 și 225 Cod de executare;

- comunicarea de către condamnat familiei, avocatului sau altei persoane locului detenției (în scris sau telefonic, în mod gratuit), conform prevederilor alin. 4 art. 244 Cod de executare;
- asigurarea respectării normei de spațiu stabilit pentru un condamnat, care nu poate fi mai mică de 4m², conform prevederilor alin.2 art. 244 Cod de executare;
- asigurarea păstrării bunurilor ridicate și altor bunuri ale deținuților, până la stingerea executării pedepsei, conform prevederilor art. 223 Cod de executare;
- utilizarea și completarea bibliotecilor din penitenciare cu fonduri de carte pentru uzul tuturor categoriilor de deținuți, conform prevederilor alin. 5 art. 259 Cod de executare;
- organizarea obligatorie a învățământului secundar general, precum și crearea condițiilor pentru învățământul superior, conform prevederilor alin.6 art. 259 Cod de executare;
- asigurarea gratuită a condamnaților cu o garnitură de îmbrăcăminte, de modelul stabilit de Departamentul Instituțiilor Penitenciare, conform prevederilor alin.2 art. 246 Cod de executare.

De altfel, anume problema condițiilor de detenție este cel mai des abordată de deținuți. Pe parcursul anului 2005 în oficiul ombudsmanului au fost înregistrate petiții la acest capitol de la deținuții Instituțiilor penitenciare nr.13 Chișinău (23 petiții), nr.9 Pruncul (11 petiții), nr.5 Cahul (6 petiții), nr.6 Soroca (17 petiții), nr.4 și nr.15 Cricova (respectiv 5 și 4 petiții), nr.17 Rezina (5 petiții) și din Izolatoarele de detenție provizorie din Criuleni, Basarabeasca, Ceadâr-Lunga, Hîncești etc.

Așadar, în iulie 2005 în adresa avocaților parlamentari au parvenit petițiile unui grup de deținuți din Instituția penitenciară nr.29/3 din orașul Leova, în care se invocă condiții de detenție necorespunzătoare standardelor existente, precum și comportamentul inadecvat al administrației instituției față de deținuți.

În cadrul investigării petițiilor, reprezentantul Centrului a vizitat instituția penitenciară vizată, a conversat cu autorii petițiilor și cu prim-șef adjunct al instituției penitenciare, a inspectat camerele de întrevedere, bucătăria, spălătoria, baia, atelierele de cizmărie ș.a. încăperi și a constatat că unele încăperi sunt aprovizionate insuficient cu apă; pe timp de frig încăperile detașamentelor practic nu se încălzesc și deținuții sunt nevoiți să doarmă îmbrăcați; nu se efectuează prelucrarea sanitară a încăperilor și nimicirea paraziților; pentru persoanele deținute la etajul doi este închisă intrarea centrală, accesul în încăpere fiind posibil numai pe scara incendiară, ceea ce poate condiționa stări de accident. De rînd cu acestea, deținuții nu au posibilitatea să facă cunoștință cu prevederile Codului de executare, unii deținuți sunt privați nemotivat de dreptul la întrevedere.

Recunoscînd problemele existente în Penitenciarul nr. 3, administrația acestuia a aprobat „Planul înlăturării neajunsurilor depistate în activitatea Penitenciarului nr. 3 de către reprezentantul

Centrului pentru Drepturile Omului la 28.07.2005”, în care au fost enumerate măsurile planificate, persoanele responsabile și termenul executării.

La finele anului 2005 administrația Penitenciarului nr. 3 a informat avocații parlamentari că au fost întreprinse toate măsurile posibile întru lichidarea neajunsurilor depistate de reprezentantul CpDOM; au avut loc câteva inspectări din partea DIP; activitatea Penitenciarului a fost supusă unui control ordinar complex; instituția a fost vizitată de o comisie parlamentară, însoțită de reprezentanți ai organizațiilor de domeniu și ai mass-media.

În vederea realizării dreptului constituțional la informație, administrațiile penitenciarelor sunt obligate să le asigure condamnaților accesul la informația difuzată prin mijloacele de informare în masă.

Conform prevederilor art. 227 Cod de executare, condamnatul poate să se folosească de aparat de radio, televizor, casetofon personal sau de orice alte aparate autorizate de către administrația penitenciarului, cu condiția achitării plății pentru energia electrică consumată.

Întru asigurarea respectării prevederilor acestui articol nu au fost alocate mijloace financiare, iar modalitatea de plată a energiei electrice de către condamnați se află în stadiu de elaborare și va fi implementată o dată cu aprobarea noului Statut de executare a pedepsei de către condamnați. Imposibilitatea practică a aplicării acestui articol a generat un număr considerabil de adresări la Centrul pentru Drepturile Omului.

De la intrarea în vigoare a Codului de executare, persoanele care execută pedeapsa privativă de libertate au fost lipsite de posibilitatea de a achita prejudiciul material și/sau moral, stabilit prin hotărîrea instanței de judecată, deoarece administrațiile penitenciarelor nu au temei juridic pentru reținerea sumelor respective.

Această situație se datorează faptului că titlul executoriu, conform prevederilor art. 14 din același cod, se eliberează de către prima instanță creditorului, care, la rîndul lui, îl prezintă spre executare, conform prevederilor alin. 1 art. 17 Cod de executare. Respectiv, titlurile executorii rămîn de facto la creditorii sau la executorii judecătorești.

De menționat că pentru a beneficia de unele facilități ce țin de posibilitatea obținerii libertății sau de reducere a termenului pedepsei, prevăzute în Codul penal, condamnatul trebuie să repare integral daunele cauzate de infracțiunea pentru săvîrșirea căreia își ispășește pedeapsa.

Situația expusă mai sus face imposibilă aplicarea prevederilor art.91(Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen) și 107(Amnistia) din Codul penal.

Analizînd problema în cauză, precum și informația Departamentului Instituțiilor Penitenciare privind situația aplicării prevederilor Codului de executare, avocații parlamentari au înaintat propunerea de revizuire și completare a art. 17 cu norme, prin care titlul executoriu eliberat de către instanța de judecată, în urma soluționării acțiunii civile în cadrul procesului penal, să fie trimis spre executare din oficiu.

Demnitatea umană constituie baza drepturilor fundamentale, în primul rînd a drepturilor la viață și la integritatea persoanei, precum și cele privind interzicerea torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante. Prin demnitate umană, în general, se înțelege respectul față de celelalte persoane, precum și respectul propriei persoane.

Cu regret, dar în Republica Moldova respectul față de demnitatea persoanei aflate în arest sau în detenție este departe de a fi ideală. Tortura, tratamentul inuman sau degradant sunt fenomene frecvent aplicabile, ceea ce a condiționat completarea Codului penal cu articolul 309/1 „Tortura”.

Cele mai grave încălcări la acest capitol sunt înregistrate în cadrul efectuării urmăririi penale. Persoanele reținute sunt tratate ca potențiali criminali, neținîndu-se cont de principiul prezumției nevinovăției. Probele și declarațiile necesare sunt obținute prin constrîngeri și abuz de putere, amenințări, interdicții. Se practică deseori metode de influență psihologică asupra persoanelor, nu se respectă dreptul la petiționare. Datorită situației în care se află persoanele reținute, acestea nu au posibilitatea să depună momentan plîngeri la Centrul pentru Drepturile Omului sau în alte instituții despre cazurile de tratament inadecvat din partea colaboratorilor organelor de urmărire penală. Această posibilitate survine mult mai tîrziu după producerea evenimentului și cele invocate de petiționari nu pot fi dovedite.

În instituțiile penitenciare sunt înregistrate abuzuri în cadrul aplicării sancțiunilor pentru abateri disciplinare, efectuării perchezițiilor corporale, în timpul primirii și expedierii coletelor și poștei condamnaților.

Nivelul de asistență curativ-profilactică, profilaxia contaminării cu tuberculoză și cu alte maladii infecțioase, respectarea normelor sanitaro-igienice, condițiile de întreținere și tratament al bolnavilor de tuberculoză și al altor suferinzi în instituțiile curativ-profilactice din sistemul penitenciar este o altă categorie de probleme dificile cu care se confruntă atît administrațiile, cît și deținuții instituțiilor respective.

În petițiile condamnaților se invocă mai multe aspecte ale acestor probleme, printre care imposibilitatea efectuării expertizei medicale a vitalității pentru încadrarea în grade de invaliditate.

După intrarea în vigoare a Codului de executare a fost suspendată activitatea Comisiei medicale a Departamentului Instituțiilor Penitenciare, în competența căreia era stabilirea gradelor de invaliditate deținuților din sistemul penitenciar.

Luând în considerare că Departamentul expertiză medicală a vitalității este unica instituție cu împuterniciri plenipotențiare în domeniul expertizei medicale a vitalității, Casa Națională de Asigurări Sociale, la intervenirea Departamentului Instituțiilor Penitenciare, a considerat posibilă efectuarea expertizării deținuților de către Consiliul Departamental Ftiziopneumologic și Consiliul de expertiză medicală a vitalității Ciocana.

Procesul de expertizare a pacienților de profil somatic cu excepția CEMV Ftiziopneumologic și CEMV Psihiatric, a demarat la 9 decembrie 2005 și se efectuează în Instituția penitenciară nr. 16, Pruncul (spitalul penitenciar).

În viitor deținuții invalizi vor fi trimiși pentru expertizare în spitalul penitenciar, în baza concluziei Comisiei medicale consultative din cadrul unității medicale al instituției, în cazul în care vor fi prezenți indicii evidenți de dereglări funcționale stabile ale organismului, cauzate de boli, consecințe ale unor traume și afecțiuni.

Cele mai problematice maladii ale sistemului penitenciar rămân a fi tuberculoza pulmonară și HIV/SIDA.

Conform datelor prezentate de serviciul medical al Departamentului Instituțiilor Penitenciare către 1 ianuarie 2006, în sistemul penitenciar al republicii au fost înregistrați 160 deținuți care au HIV/SIDA, dintre care 26 de persoane se află la tratament antiretroviral.

În perioada de referință au fost înregistrate 333 cazuri noi de infectare cu tuberculoză și 191 de recidive, numărul total al bolnavilor constituind, la finele anului, 524 de persoane.

Deținuții, chiar dacă și sunt izolați de societate, rămân parte a comunității noastre. După o anumită perioadă majoritatea părăsește penitenciarele și revine în comunitate. În această ordine de idei, sistemele penitenciare au o responsabilitate de a face tot ceea ce le este în putință pentru a contracara răspândirea bolilor infecțioase în rândul deținuților și de a le oferi acestora îngrijire, tratament și sprijin, servicii echivalente celor oferite în comunitate. Acțiunile efective de profilaxie în penitenciare sunt în interesul tuturor – deținuți, personal al penitenciarelor și membri ai societății.

Materialele publicate în cadrul Programului Național de profilaxie și combatere HIV/SIDA și ITS, susținut de Fondul Global pentru combaterea HIV/SIDA, TB și Malarie, cât și de Banca Mondială, Fundația Soros-Moldova atestă că, în lipsa unei abordări serioase a problemei, infecția HIV se va extinde în penitenciare.

Programul Național de profilaxie și control al infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pe anii 2006-2010, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 948 din 05.09.2005, vine să contribuie la mobilizarea forțelor întru realizarea strategiilor și activităților prioritare de prevenire, supraveghere și control al infecției HIV/SIDA, inclusiv în rîndul deținuților, care n-ar trebui, în virtutea încarcerării, să fie supuși riscului unei maladii incurabile. Prin aceste măsuri se vor proteja angajații din penitenciare, deoarece reducerea incidenței infecțiilor în penitenciare înseamnă totodată și reducerea riscului de expunere a personalului la atare infecții.

În opinia avocaților parlamentari, unele dintre măsurile care ar avea impact pozitiv asupra protejării și promovării sănătății deținuților ar fi transferul controlului Ministerului Sănătății și Protecției Sociale asupra sectorului medical din penitenciare, implementarea unor programe educaționale pentru deținuți și personalul din penitenciare și, nu în ultimul rînd, multe din problemele create de infecția HIV și de consumul de droguri în penitenciare s-ar putea reduce în cazul în care se vor oferi alternative la încarcerare, în special pentru infracțiunile legate de droguri.

În anul 2005, din locurile de detenție au fost eliberați 2551 de cetățeni. Prin prisma adresărilor la Centrul pentru Drepturile Omului, atestăm că adaptarea lor socială este anevoioasă. Multe persoane, la eliberarea din instituțiile de corijare, nu dispun de acte de identitate, haine decente, surse financiare pentru a se deplasa la locul de trai permanent, spațiu locativ.

Incontestabil, statul întreprinde măsuri concrete întru ameliorarea situației acestora. De la 01 ianuarie 2006 au intrat în vigoare modificările la Legea nr.297 din 24.02.1999 cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție, conform cărora persoanele care și-au ispășit pedeapsa privativă de libertate, beneficiază de o indemnizație unică, care se achită la data eliberării, de către penitenciarul respectiv, Guvernul, aprobînd Regulamentul privind modul de plată a indemnizației unice pentru persoanele eliberate din locurile de detenție. Pînă la intrarea în vigoare a modificărilor respective, de îndemnizații se bucurau doar posesorii buletinelor de identitate.

Lipsa actelor de identitate este un alt impediment pentru integrarea deplină a foștilor deținuți în societate, actele de identitate provizorii (model F-9), eliberate de Ministerul dezvoltării informaționale, fiind doar o soluție temporară.

Lipsa banilor nu este unicul motiv de imposibilitate a obținerii actelor de identitate, ci și lipsa spațiului locativ și, respectiv, a domiciliului stabil este o piedică serioasă în procesul reintegrării sociale. Se știe că în multe cazuri rudele apropiate ale persoanelor care își ispășesc pedeapsa recurg la diverse tranzacții imobiliare, în urma cărora deținuții pierd dreptul asupra spațiului locativ, iar direcțiile de evidență și documentare a populației cer neîntemeiat prezentarea

vizei de reședință la perfectarea actelor de identitate. Acest cerc vicios nu permite soluționarea multor probleme și realizarea drepturilor acestei categorii la libera circulație, muncă, ocrotirea sănătății.

Într-o situație și mai defavorizantă se află persoanele deținute în stare de arest. Problema în cauză continuă să rămână în vizorul avocaților parlamentari.

Avocații parlamentari au informat Consiliul Superior al Magistraturii, încă în anul 2004 despre unele încălcări grave la capitolul desfășurare a justiției, ce nu pot fi tolerate într-un stat de drept, democratic.

În condițiile în care, în anul 2005, au fost adoptate sentințe de achitare în privința a 362 de persoane, tergiversarea examinării dosarelor și înmînarea tardivă a copiilor de pe sentințe constituie o încălcare gravă a dreptului la un proces echitabil, recunoscut de Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

Întru reflectarea cât mai obiectivă și veridică a situației la acest capitol, prin prisma petițiilor înregistrate, avocații parlamentari au solicitat concursul informațional al Procuraturii Generale, Departamentului Instituțiilor Penitenciare și Instituțiilor penitenciare. În urma investigațiilor s-au constatat următoarele.

Contrar prevederilor art. 399 al Codului de procedură penală de a înmîna inculpatului copia de pe sentință sau de pe dispozitivul ei în cel mult 3 zile, condamnații sunt în așteptarea acesteia de la 1 la 6-8 luni. Extrem de rare sunt cazurile în care condamnatului i-a fost înmînată sentința în decursul unei luni după data condamnării. Spre exemplu, cetățeanului V., condamnat de către judecătoria sect. Buiucani, la 11.05.2005, copia de pe sentință i-a fost înmînată abia la 16.09.2005; cetățeanului T., condamnat de judecătoria Ștefan Vodă, la 15.12.2004, copia de pe sentință i-a fost înmînată abia la 14.07.2005.

Conform situației din 15 noiembrie 2005, în așteptarea copiilor de pe sentințe și a dispozițiilor de punere în executare a sentințelor se aflau mai mult de o lună, 8 și, respectiv, 17 condamnați din Penitenciarul nr. 5 (Cahul); 9 și, respectiv, 37 condamnați din Penitenciarul nr.13 (Chișinău); 3 condamnați din Penitenciarul nr. 17 (Rezina) erau în așteptarea copiilor de pe sentințe; 10 condamnați din penitenciarul nr. 11 (Bălți).

Conform Codului de procedură penală, judecarea cauzelor penale se face în termen rezonabil, drept criteriu de apreciere a căruia fiind complexitatea cazului, comportamentul părților în proces, conduita instanței de judecată.

În virtutea unor factori obiectivi și subiectivi, noțiunea de „termen rezonabil” este apreciată în mod diferit, fapt care generează tergiversarea examinării dosarelor penale, îndeosebi în instanțele de fond.

Conform situației din 15 noiembrie 2005, numărul persoanelor, dosarele cărora se aflau în procedură primei instanțe și durata detenției cărora era mai mare de un an, variază de la instanță la instanță. O situație critică la acest capitol s-a creat în judecătoriile Cahul (7 persoane); Comrat (9 persoane); judecătoriile din Municipiul Chișinău - sect. Centru (24 persoane); sect. Rîșcani (25 persoane); sect. Buiucani (26 persoane). În multe judecătorii, printre care și judecătoria sect. Ciocana, de altfel, nu este înregistrat nici un caz analogic.

Prin urmare, cauzele acestor carențe sunt nu numai de ordin obiectiv – lipsa sălilor de ședințe, nivelul insuficient de dotare a instanțelor cu echipament tehnic, insuficiența de traducători - dar și de ordin subiectiv - organizarea nesatisfăcătoare a timpului de lucru al judecătorilor, gestionarea irațională a sălilor de judecată.

DISCRIMINARE

Avînd în vedere obligația primordială a unui stat democratic, de drept, de a respecta demnitatea, drepturile și libertățile omului, Republica Moldova, prin aderarea la instrumentele internaționale, și-a asumat anumite responsabilități în acest domeniu.

Dreptul la egalitate în fața legii și la protecție împotriva discriminării pentru toate persoanele constituie un drept universal recunoscut de Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și alte instrumente cu caracter universal și regional.

În opinia avocaților parlamentari, respectarea onorabilă a cadrului legislativ deja existent ar permite în mare parte realizarea benefică a articolului 16 din Constituție, conform căruia statul ocrotește și respectă fiecare persoană. Suplimentar, sunt oportune ratificarea Cartei Europene a limbilor regionale sau minoritare și ratificarea Protocolului nr. 12 la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, semnat de către Republica Moldova la 04.11.2000.

Din adresările parvenite la Centrul pentru Drepturile Omului constatăm unele lacune în legislația în vigoare, cum ar fi condițiile discriminatorii pentru unele categorii de cetățeni la realizarea drepturilor lor, astfel devenind contradictorii principiile constituționale despre echitate și egalitate în fața legii. În această ordine de idei, legiuitorul ar fi obligat să asigure nu numai egalitatea formală a drepturilor și libertăților, dar și a șanselor egale de realizare a acestora.

Un exemplu elocvent este Legea privatizării fondului de locuințe nr. 1324-XII din 10.03.1993, conform prevederilor căreia prețul spațiului locativ solicitat pentru privatizare este raportat la stagiul de muncă acumulat doar pînă la 10.03.1993 (data intrării în vigoare a legii nominalizate). Or, condițiile discriminatorii de dobîndire a proprietății pentru un număr impunător de cetățeni care în marea majoritate reprezintă păturile socialmente-vulnerabile (invalizii de gradul I și II; cetățenii singuri; copiii orfani; familiile tinere fără mari surse de existență) aduc atingere principiului egalității oportunităților pe care persoana le are pe plan social (șanse egale în dobîndirea proprietății). În cadrul examinării unei adresări concrete vizavi de problema expusă, avocații parlamentari, neavînd alte posibilități de a soluționa problema petiționarului, s-a adresat în instanța de contencios administrativ, cu cererea de anulare a Hotărîrii Comisiei republicane de privatizare a fondului de locuințe și obligare a comisiei respective să pronunțe o hotărîre nouă, cu aplicarea directă a normelor Constituției Republicii Moldova, în vederea transmiterii spațiului locativ în

proprietate privată cu titlu gratuit. Avocații parlamentari și-au întemeiat cererea pe dispozițiile Constituției Republicii Moldova, Hotărârea Curții Constituționale nr. 28 din 27.10.1997 privind controlul constituționalității Legii nr. 1069 din 26 decembrie 1996 pentru completarea articolului 5 din Legea privatizării fondului de locuințe și Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 2 din 30.01.1996 „Cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Constituției Republicii Moldova”.

Este de menționat, că Legea privatizării fondului de locuințe nu este unicul act normativ, care, în opinia avocaților parlamentari, conține norme discriminatorii. La acest capitol nu pot fi trecute cu vederea unele prevederi din Legea nr. 289 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, din Codul fiscal etc.

Nu este mult mai favorabilă situația nici la capitolul discriminării bazate pe rasă, culoare, limbă, religie sau apartenență la o minoritate națională.

În baza adresărilor la Centrul pentru Drepturile Omului și a informației acumulate de către Biroul Relații Interetnice, în cadrul elaborării Raportului periodic asupra stadiului aplicării Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, constatăm că în Republica Moldova discriminarea după anumite criterii este relativ frecventă.

Unii cetățeni și asociații obștești tratează drept discriminatorii cazurile de nerespectare a prevederilor legislației lingvistice și ale codurilor de procedură civilă și penală.

Potrivit informațiilor Biroului Relații Interetnice, deseori sunt înregistrate cazuri în care persoanele care se adresează autorităților publice, altor instituții în limba rusă (verbal sau scris), primesc răspunsuri în limba de stat, ceea ce limitează realizarea drepturilor persoanelor respective.

Aceeași situație o putem concluziona și din audiențele și adresările înregistrate la Centrul pentru Drepturile Omului, petiționarii insistând în cererile lor asupra unui răspuns întocmit în limba rusă.

Situația la acest capitol devine și mai alarmantă atunci când sunt lezate drepturile procedurale ale cetățenilor sau când încălcările respective se produc din partea organelor de drept.

Drept exemplu pot servi adresările petiționarilor care invocă nerespectarea drepturilor lor constituționale și procedurale atunci când instanțele de judecată nu respectă prevederile legislative privind limba de procedură. În această ordine de idei avocații parlamentari au considerat oportun de a informa Consiliul Superior al Magistraturii despre aceste cazuri și au solicitat opiniile vizavi de corectitudinea interpretării și aplicării de către judecători a prevederilor art. 24 din Codul de procedură civilă.

În republică există problema realizării parțiale a drepturilor minorității ucrainene la studierea limbii materne care, spre deosebire de limbile rusă, găgăuză și bulgară, se studiază în mai puțin de jumătate din localitățile compact populate de ucraineni.

O parte considerabilă de țigani/romi din Republica Moldova se află în situația social-culturală dificilă, ceea ce influențează negativ realizarea drepturilor lor economice, sociale, culturale.

Sunt înregistrate cazuri în care cetățenii ce aparțin la naționalitățile care diferă vizual de restul populației (romi, originari din țările Africii și Asiei) invocă interesul sporit față de ei din partea organelor de ocrotire a normelor de drept, reprezentanților autorităților publice.

Conform articolului 14 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, exercitarea drepturilor și libertăților trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.

În acest sens se impune necesitatea din partea statelor-membre de a recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile unanim recunoscute, inclusiv respectarea drepturilor minorităților sexuale.

În Rezoluția Adunării Parlamentare a Consiliului Europei nr. 1465 din 16 septembrie 2005 despre funcționarea instituțiilor democratice în Republica Moldova, se recomandă asigurarea deplină a respectării drepturilor fundamentale ale minorităților sexuale.

Chiar dacă în ultima perioadă în Moldova au avut loc unele schimbări democratice în ceea ce privește asigurarea drepturilor minorităților sexuale, realitatea ne convinge că la acest capitol comportamentul autorităților și al societății nu reflectă nici pe departe standardele internaționale.

Or, discriminarea unei categorii de cetățeni aduce atingere imaginii Republicii Moldova în contextul evoluării reformelor democratice și respectării angajamentelor asumate.

În mare parte problema nu ține doar de cadrul legislativ național sau de convențiile internaționale privind drepturile omului, la care a aderat Moldova, ci mai degrabă de stereotipurile și de prejudecățile membrilor societății noastre.

Un exemplu convingător ar servi scrisoarea deschisă a colaboratorilor Centrului de informații „GenderDoc-M” adresată, în octombrie 2005, Centrului pentru Drepturile Omului, în care această organizație a atenționat asupra unui caz concret de discriminare din partea unui colaborator al MAI pe motiv de orientare sexuală și totodată a invocat problema securității personale a gay-ilor și lesbienelelor din Moldova.

Legea Supremă a Republicii Moldova recunoaște că „demnitatea omului, drepturile și libertățile lui reprezintă valori supreme și sunt garantate” (art.1), „respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului” (art. 16). Constituția garantează tuturor cetățenilor Republicii Moldova drepturile și libertățile consfințite în dreptul internațional. De asemenea statul recunoaște egalitatea drepturilor și libertăților, indiferent de criteriile enumerate în art. 16, lista cărora, de altfel, nu este exhaustivă.

Incidentul creat în timpul unui seminar organizat pentru colaboratorii poliției, în cadrul căruia un angajat al MAI a declarat în public că, fiind conducător al organizației obștești a polițiștilor-creștini, pentru el „legea fundamentală este Legea lui Dumnezeu, conform căreia homosexualitatea este un păcat, iar cel care îl comite, merită moartea”, încă o dată a demonstrat atitudinea negativă și intoleranța membrilor societății față de această categorie de cetățeni plenipotențieri ai statului nostru.

În viziunea avocaților parlamentari, comportamentul colaboratorului organelor de poliție în cadrul seminarului și, respectiv, în timpul orelor de serviciu, este inadmisibil și demn de acuzare, deoarece persoana în cauză a participat la această întrunire în calitate de angajat al unei instituții de stat și nu în calitate de conducător al organizației obștești a polițiștilor-creștini. Prin urmare, este firesc că acțiunile lui au fost apreciate prin prisma funcției pe care o deține în cadrul organelor de drept.

Conform Legii cu privire la poliție nr. 416-XII din 18.12.1990, în activitatea sa poliția mizează pe respectarea personalității cetățenilor, constituind un garant al demnității, drepturilor, libertăților și intereselor lor legitime. Poliția îi apără pe cetățeni, indiferent de situația lor socială, patrimonială, apartenența națională, rasă, sex și vîrstă, studii și limbă, atitudinea față de religie, convingeri politice și de altă natură. Poliția nu intervine în drepturile și libertățile cetățenilor. În același timp, Constituția garantează fiecăruia libertatea conștiinței și a opiniei, inclusiv și colaboratorului poliției. Acest drept implică libertatea gândirii, opiniei și libertatea de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere, la alegerea persoanei, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea atît în public, cît și în particular, prin cult și îndeplinirea riturilor, prin practici și învățămînt.

Însă, libertatea opiniei și libertatea manifestării religiei poate fi supusă restricțiilor prevăzute de lege și necesare pentru ocrotirea securității, ordinii și sănătății publice sau moralei, libertăților și drepturilor fundamentale ale altora. Libertatea exprimării nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie, iar convingerile religioase ale unei persoane nu stau la baza activității instituției din care face parte individul și, cu atît mai mult, nu constituie temelia politicii promovate de stat.

În această ordine de idei, fiind reprezentant al organului abilitat să apere ordinea publică și fiind investit cu anumite împuterniciri prevăzute de actele legislative și normative, polițistul nu trebuie să comită acțiuni care ar prejudicia interesele publice, drepturile și interesele legitime ale altor cetățeni.

Exercițiul forțelor de poliție are implicații asupra drepturilor fundamentale ale omului, printre care dreptul la viață, libertate, securitate a persoanei ș.a. El poate facilita consolidarea, dar și subminarea drepturilor esențiale într-un stat de drept și într-o democrație, cum ar fi, spre exemplu, dreptul la: un proces echitabil, libertate și întrunire pașnică. El aduce atingere unor importante drepturi individuale, cum ar fi: dreptul la respectarea vieții private, ceea ce are efecte pozitive sau negative asupra comunității, în măsura în care polițiștii manifestă sau nu respectul cuvenit față de opțiunile drepturilor fundamentale ale omului.

Astfel, se poate constata că prin atribuțiile delegate polițiștilor, ei fac parte din sistemul responsabililor cu aplicarea legii și, respectiv, sunt obligați să contribuie direct la protecția drepturilor omului într-o societate democratică.

La solicitarea avocaților parlamentari de efectuare a unui control minuțios al faptelor descrise de Centrul de Informații „Gender Doc-M”, Ministerul Afacerilor Interne și-a expus viziunea, conform căreia s-a concluzionat că MAI nu consideră opinia colaboratorului de poliție, exprimată în cadrul seminarului vizavi de minoritățile sexuale, discriminatorie, iar comportamentul acestuia nu contravine normelor general-acceptate și, în special, eticii de serviciu.

Din cele menționate și călăuzindu-se de competențele atribuite prin lege, avocații parlamentari au recomandat conducerii Ministerului Afacerilor Interne de a lua atitudine întru evitarea pe viitor a situațiilor în care s-ar prejudicia drepturile și libertățile minorităților sexuale și s-ar genera conflicte între colaboratorii poliției cu acest grup de cetățeni.

ACCES LA INFORMAȚIE

În corespondența cu Centrul pentru Drepturile Omului, cetățenii pun întrebarea – în ce măsură statul nostru asigură realizarea obligațiilor constituționale de a «face accesibile toate legile și alte acte normative» pentru cetățeni și de a «asigura dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle».

Este știut că actele normative adoptate se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Tirajul maxim al publicației (în ambele limbi) nu depășești douăzeci mii de exemplare. Dacă îl raportăm la numărul populației, accesibilitatea actelor normative publicate este pusă sub semn de întrebare. O altă întrebare este prețul de cost al unui număr care, nu se exclude, este stabilit în mod arbitrar. În pofida faptului că în Monitorul Oficial se conțin secvențe publicitare (prin urmare, o parte din cheltuielile editoriale este acoperită de agenții economici beneficiari), prețul stabilit este ridicat și inaccesibil pentru o mare parte din potențialii cititori.

Este de evidențiat importanța Monitorului Oficial al Republicii Moldova și ca izvor de informații pentru realizarea altor drepturi și libertăți constituționale ale cetățenilor. Bunăoară, revista publică avizele agenților economici despre reorganizarea sau lichidarea întreprinderilor, despre desfășurarea licitațiilor cu bunuri sechestrate, avize pierderi de acte, citații în judecată etc. Prin urmare statul, în persoana organelor abilitate, urmează să asigure accesibilitatea Monitorului Oficial, asigurând contribuția financiară necesară publicației.

Este important pentru dezvoltarea personalității umane ca în fiecare localitate să funcționeze o bibliotecă, o sală de lectură cu acces la baza de date juridice a țării, să fie asigurată abonarea la Monitorul Oficial și la alte publicații cu tematică juridică.

Actualmente este o necesitate stringentă de a stabili în statele de personal ale Primăriilor, indiferent de numărul populației din localitate, o funcție de jurist-consultant. În acest mod se va asigura, cu concursul organelor administrației publice locale (poate inițial, cu suportul financiar din bugetul de stat) activitatea unui specialist aflat permanent la dispoziția locuitorilor (un avocat al localității, finanțat de stat). Cetățenii ar avea posibilitatea să-și clarifice problemele la nivel local, fără a suporta cheltuieli financiare și pierdere de timp, primind consultații la întocmirea unei petiții sau cereri în judecată, la stabilirea instituției competente de soluționarea problemei apărute etc. (diminuând numărul de petiții adresate, contrar competenței, instanțelor locale și centrale, ceea ce ar influența pozitiv asupra activității acestora). Acest fapt le-ar dezvolta cetățenilor deprinderea de a-și soluționa civilizat, legitim și la timp problemele cotidiene.

La rîndul lor, juriștii-consultanți, cunoscînd problemele stringente cu care se confruntă cetățenii din localitate, ar putea solicita suport informațional și didactic necesar instituțiilor statale și obștești. Acestora le-ar reveni și obligația de a asigura evidența și dezvoltarea bazei de date juridice a localității, informarea oportună a locuitorilor asupra noutăților legislative. Important este și faptul că instituirea unei atare funcții ar permite asigurarea cu locuri de muncă a tinerilor specialiști, licențiați în drept.

Într-un număr impunător de cereri petiționarii, inclusiv condamnați, solicită de la avocații parlamentari informații despre legi, tratate, convenții internaționale. De cele mai dese ori solicitanții cer să le fie expediate prin poștă textele integrale ale actelor legislative, invocînd dreptul accesului la informație și făcînd trimitere la prevederile Legii privind accesul la informație și Legii cu privire la avocații parlamentari, îndeosebi la articolul 33, conform căruia avocații parlamentari desfășoară activitate de propagare a cunoștințelor în domeniul apărării drepturilor și libertăților constituționale ale omului.

În măsura posibilităților, Centrul pentru Drepturile Omului oferă informațiile solicitate, dar nu dispune de posibilități tehnice și financiare să expedieze fiecărui deținut actele normative solicitate.

În condițiile în care cetățenii de rînd dispun totuși de mai multe surse de informare cît de cît accesibile (Biblioteca publică de drept, Centrul de informații juridice al Ministerului Justiției, organizații neguvernamentale preocupate de drepturile omului), atunci persoanele condamnate sunt într-o situație defavorabilă.

În Codul de executare al Republicii Moldova (în vigoare de la 01 iulie 2005) sunt prevăzute unele modalități de acces la informație și de asigurare a accesului la dispozițiile legale și documentele privind executarea pedepselor privative de libertate.

Instituțiile penitenciare din republică depun efort, în măsura posibilităților, să asigure accesul la informație al condamnaților prin diverse metode accesibile.

În marea majoritate de penitenciare funcționează biblioteci, care asigură accesul liber al condamnaților la literatura juridică, printre care Constituția, Codul de executare, Codurile penal, civil, familiei, muncii, Codurile de procedură penală și civilă, Statutul executării pedepsei de către condamnați. Penitenciarele sunt abonate la «Monitorul Oficial» în ambele limbi și la alte ediții periodice.

În unele penitenciare este organizată recepționarea emisiunilor radiofonice și televizate.

În penitenciarele care beneficiază de surse extrabugetare, situația la acest capitol este mult mai favorabilă.

Spre exemplu, în Penitenciarul nr. 2 din Lipcani datorită suportului Institutului de Reforme Penale, lunar se editează publicația «AerZona», care conține o rubrică specială «Consultații juridice».

Biblioteca Penitenciarului nr. 6 din Soroca a fost completată cu literatură de specialitate grație donației de cărți din partea misiunii OSCE în Republica Moldova, pe când Instituția Penitenciară nr. 10 Goian este dotată insuficient cu literatură de specialitate, la cei 596 condamnați revenindu-le doar 22 exemplare de Coduri de executare, 5 Coduri penale, 5 Coduri de procedură penală, 2 Coduri de procedură civilă, 2 Coduri civile, 2 Coduri ale muncii, 2 Coduri ale familiei și 4 Constituții, cu toate că atare completare a bibliotecii a fost posibilă doar grație suportului Misiunii OSCE în Republica Moldova.

Din poșta Centrului concluzionăm că măsurile întreprinse sunt totuși insuficiente.

Trezește îngrijorare faptul că Izolatoarele de detenție provizorie nu dispun de biblioteci sau cel puțin de Coduri de procedură penală, de executare, cu privire la contravențiile administrative etc. În consecință deținuții nu au posibilitatea de a lua cunoștință de informațiile elementare privind drepturile lor, nu cunosc că pot solicita un apărător, pot cere să informeze rudele despre locul aflării. În atare situație realizarea drepturilor deținuților la informație, la apărare ș.a. depinde de comportamentul discreționar al organelor de urmărire penală.

LIBERA CIRCULAȚIE

În anul precedent avocații parlamentari au examinat petițiile unui grup de cetățeni, copiii cărora își fac studiile peste hotare și cărora le-a fost interzisă ieșirea din țară pe motivul nerespectării regulilor de ieșire de pe teritoriul Republicii Moldova, intrate în vigoare la 01.09.2004.

În scopul înlăturării impedimentelor în realizarea dreptului la libera circulație și a dreptului la învățătură, avocații parlamentari au propus Parlamentului completarea Legii nr. 269-XIII din 09.07.1994 cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova, care ar simplifica ieșirea din țară a copiilor minori – elevi înmatriculați la instituțiile de învățământ peste hotarele republicii. Neluîndu-se în considerare importanța majoră a acestei probleme pentru un grup impunător de cetățeni ai Moldovei, pe parcursul a mai bine de un an și jumătate aceasta nu a fost soluționată, creînd și în continuare impedimente la realizarea drepturilor constituționale. Dar este salutar că la 23 decembrie 2005 modificările și completările de rigoare în sfârșit au fost adoptate.

Cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a ieși și intra în Republica Moldova în baza pașaportului, care este eliberat de organele competente în baza documentelor prevăzute de lege.

În cadrul verificării datelor prezentate de solicitant în cererea-chestionar, subdiviziunea teritorială a Ministerului Dezvoltării Informaționale interpelează Direcția Informații și Evidențe Operative a MAI, care gestionează Baza Centrală de Date a MAI, referitor la antecedentele penale ale cetățenilor.

În cazurile în care se constată circumstanțele enumerate expres în art. 8 din Legea nr.269 din 09.11.1994 cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova, se refuză eliberarea pașaportului și a documentului de călătorie sau prelungirea termenului de valabilitate a acestora.

Din adresările la Centrul pentru Drepturile Omului s-a constatat că în multe cazuri cetățenilor le este refuzată eliberarea pașapoartelor în baza informației greșite referitoare la antecedentele penale, care figurează în Baza Centrală de Date a MAI.

În urma intervenirii avocaților parlamentari fiecare caz concret a fost soluționat și, respectiv, au fost efectuate rectificările corespunzătoare în Baza de Date.

Implicarea avocaților parlamentari în fiecare caz similar nu este o ieșire din situație, deoarece necesită timp și efort suplimentar din partea solicitanților de a perfectă pașapoarte. Constatăm că aceste situații sunt generate în unele cazuri de neglijența persoanelor responsabile de evidență, în

alte cazuri de lipsa unui mecanism eficient de conlucrare între instituțiile responsabile de prezentarea informațiilor despre antecedentele penale ale cetățenilor.

Avocații parlamentari s-au adresat organelor de resort în vederea monitorizării situației la acest capitol și întreprinderii măsurilor de rigoare pentru înlăturarea lacunelor, care conduc la utilizarea informațiilor neveridice despre antecedentele penale ale cetățenilor.

Un alt aspect dezavantajos al procedurii de eliberare a actelor de identitate este solicitarea vizei de reședință. Or, Curtea Constituțională a constatat în Hotărîrea nr. 16 din 19.05.1997, că existența instituției „viza de reședință” în legislația Republicii Moldova, utilizarea ei în raporturile sociale intră în contradicție cu normele și principiile constituționale, constituind o piedică în exercitarea dreptului cetățenilor Republicii Moldova la libera circulație.

Contrar Hotărîrii Curții Constituționale, Secțiile de evidență și documentare a populației refuză primirea documentelor necesare pentru perfectarea actelor de identitate în cazurile în care cetățenii nu prezintă dovezi de confirmare a vizei de reședință.

La intervenția nemijlocită a avocaților parlamentari, problema este soluționată în favoarea petiționarilor. De menționat că admiterea acestor situații nu poate fi tolerată, deoarece are loc încălcarea flagrantă a drepturilor constituționale ale cetățenilor și Ministerul Dezvoltării Informaționale urmează să ia atitudine față de activitatea Secțiilor de evidență și documentare a populației.

Refugiații au dreptul de a ieși și intra în Republica Moldova în baza documentului de călătorie eliberat de organele competente.

Emiterea unui document de călătorie nu implică acordarea cetățeniei unui refugiat. Totuși, aceste documente sunt deosebit de importante pentru refugiați, deoarece fac posibilă deplasarea acestora în alte țări pentru a-și face studiile, a găsi un loc de muncă, din motive de sănătate sau pentru a se reinstala.

Tergiversarea eliberării actelor de identitate și pașapoartelor pentru persoanele refugiate în Moldova implică nerespectarea angajamentelor asumate de Republica Moldova prin aderarea, în anul 2001, la Convenția privind statutul refugiaților, precum și la Protocolul privind statutul refugiaților.

În scopul executării Legii nr. 1286 din 25 iulie 2002 cu privire la statutul refugiaților, abia la 28.06.2005 Guvernul a aprobat modelul buletinului de identitate și a fișei de însoțire, a documentului de călătorie pentru refugiați. La finele anului 2005 au fost documentați cu buletine de identitate 61 de refugiați.

Refugiații cărora nu le-au fost deocamdată eliberate buletine de identitate sunt posesorii unui act formal care confirmă statutul de refugiat dar nu este recunoscut de nici o instituție în calitate de act de identitate.

Potrivit Ministerului Dezvoltării Informaționale, realizarea proiectului „documentul de călătorie” se află în etapa de elaborare și urmează a fi definitivat o dată cu primirea formularelor respective, pentru executarea tipografică a cărora este responsabil Biroul Național Migrațiune. În această ordine de idei se impune concluzia, că pînă nu vor fi soluționate problemele de ordin tehnic, care ar permite începerea eliberării documentelor de călătorie, refugiații vor fi în continuare privați de dreptul de a trece frontiera de stat a Republicii Moldova.

DREPTUL LA ÎNVĂȚĂTURĂ

În anul 2005, Centrul pentru Drepturile Omului a analizat modul de respectare și asigurare a drepturilor și libertăților copiilor, declarate și garantate de Constituția Republicii Moldova și de actele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Referindu-ne la drepturile copilului, punem accent pe co-relația stat-personalitatea copilului, care presupune posibilitatea asigurării în fapt a drepturilor acestuia doar ca urmare a realizării obligațiilor statului de a contribui prin toate mijloacele la soluționarea problemelor copiilor.

Educația reprezintă unul din factorii fundamentali ai unei societăți contemporane și este cea care oferă oricărei persoane șansa de a-și atinge potențialul său maxim. Obiectivul major care se impune a fi realizat, când ne referim la copii, constituie șansele egale de dezvoltare prin asigurarea accesului liber la educația de bază de calitate.

Dreptul la învățătură este un drept esențial pentru dezvoltarea copilului și include obligativitatea învățământului general, gratuitatea și accesibilitatea tuturor la procesul de instruire, statul fiind obligat să asigure desfășurarea unui proces de învățământ modern și eficient.

Lipsa accesului la învățământul primar pentru grupuri specifice ale populației a devenit tot mai pronunțat, iar învățământul, în localitățile din republică, se află în pericol de a contribui mai mult la inegalitate decât la promovarea egalității oportunităților.

E important de menționat și problema abandonului școlii (spre exemplu, plecarea la muncă peste hotare) de către copiii din sistemul învățământului secundar.

S-au constatat un șir de factori care “contribuie” la privarea copiilor de dreptul la educație: remunerarea insuficientă a profesorilor, deficitul de cadre didactice, lipsa materialelor didactice, nerepararea clădirilor școlilor existente, etc. Aceștia constituie dificultăți în asigurarea accesului la o educație calitativă pentru toate categoriile de copii.

În plus, prețul materialelor didactice este prea mare, în comparație cu venitul mediu al familiei. Drept consecință, multe familii nu-și permit să le procure.

În vederea optimizării procesului de asigurare cu literatură didactică a instituțiilor învățământului de stat și stabilirea unor facilități pentru copiii din familiile socialmente-vulnerabile, la 25.02.1998, prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1531-XIII a fost instituit Fondul extrabugetar pentru manuale, la 09.04.1998 Guvernul adoptând Hotărârea nr.448 “Cu privire la asigurarea cu manuale a elevilor din învățământul primar și gimnazial”, iar la 30.06.2003, prin Hotărârea

Guvernului RM nr.777, a fost introdusă Schema de închiriere a manualelor pentru învățământul liceal.

Problema asigurării cu manuale reprezintă o problemă frecvent abordată de către cetățeni în audiența instituției avocatului parlamentar. Deși în Hotărîrea Guvernului RM nr.448 din 09.04.1998 “Cu privire la asigurarea cu manuale a elevilor din învățământul primar și gimnazial” este stipulat expres faptul că copiii din familiile socialmente vulnerabile, cu un singur părinte, sau din familiile vulnerabile cu mai mult de trei copii de vîrstă școlară pot beneficia de reduceri la achitarea taxei pentru închirierea manualelor, iar art.11 din Hotărîrea nominalizată prevede faptul că autoritățile administrației publice locale, direcțiile de învățămînt și conducătorii instituțiilor de învățămînt determină criteriile și selectează elevii care vor beneficia de o reducere a taxei de închiriere, totuși în adresa Centrului pentru Drepturile Omului continuă să se adreseze părinți, care invocă imposibilitatea achitării taxei pentru manuale datorită stării financiare precare în care se află familiile lor.

Au fost efectuate investigații privind numărul copiilor neșcolarizați, gradul de pregătire a instituțiilor de învățămînt pentru anul de studiu 2005-2006 și cele mai stringente probleme cu care se confruntă instituțiile de învățămînt din republică.

Cu regret constatăm că în majoritatea localităților există un număr de copii neșcolarizați, care dintr-un motiv sau altul sunt lipsiți de posibilitatea realizării dreptului la învățătură.

Cauzele neșcolarizării cel mai frecvent invocate sunt nereușita școlară, refuzul părinților, starea materială precară, plecarea din teritoriu, plecarea la muncă peste hotare, etc.

Există un decalaj esențial între accesul la educație în localitățile din mediul rural și cele din mediul urban.

Printre problemele majore cu care se confruntă școlile rurale sunt insuficiența mijloacelor financiare alocate din bugetul de stat pentru asigurarea tehnico-materială adecvată a instituțiilor de învățămînt preuniversitar (spre exemplu, asigurarea cu agent termic a școlilor din r.Cimișlia; aprovizionarea insuficientă cu carburanți în școlile din raioanele Rîșcani, Ungheni; deconectarea școlilor din r.Edineț de la rețeaua electrică și telefonică, finanțarea minimă pentru efectuarea reparației, lipsa mobilierului școlar adecvat; lipsa cadrelor didactice (în majoritatea localităților); lipsa materialelor didactice (lipsa acută de utilaje, materiale și substanțe chimice în cabinetele de fizică, chimie, biologie și educație tehnologică, lipsa calculatoarelor); dotarea insuficientă a bibliotecilor școlare cu literatură didactică, artistică și metodică pentru disciplinele de studiu; taxa impunătoare de închiriere a manualelor; alimentarea nesatisfăcătoare a elevilor (meniul sărac al cantinelor școlare); frecvența insuficientă în lunile toamnă-primăvară; pregătirea psiho-pedagogică

insuficientă a cadrelor didactice; activitatea nesatisfăcătoare a comisiilor pentru problemele minorilor din primăriile care au copii neșcolarizați ș.a..

Salariile indecente ale profesorilor, capacitatea slabă a serviciilor de stat de a stopa deteriorarea mediilor școlare au condus la pierderea celor mai calificate cadre didactice. S-a constatat că în perioada ianuarie-august, 2005, angajații din învățământ au fost remunerați în medie cu 875 lei, inclusiv în învățământul de cultură generală – 759 lei. Salariile mici ale profesorilor de rînd și alocațiile simbolice din partea statului pentru acest domeniu au generat situația în care majoritatea cheltuielilor școlilor sunt acoperite din banii părinților.

Există și alte cauze care contribuie în mod semnificativ la calitatea modestă a educației, cum ar fi: asistența tehnică și monitorizarea slabă, metodele învechite de predare și cooperanța joasă a copiilor și părinților. Prin urmare, mulți tineri, care se angajează în sistemul de învățământ nu posedă instruirea corespunzătoare pentru predarea în conformitate cu noul program de învățământ.

Cu regret, instruirea profesională nu este accesibilă tuturor (costurile înalte) și nici nu oferă tinerilor abilitățile necesare pentru a-și găsi un serviciu satisfăcător. De asemenea, nu există un mecanism viabil de coordonare între instituțiile de instruire și sectorul privat în vederea evaluării solicitărilor curente de abilitați pe piața muncii. Dar lipsa capacităților umane și financiare împiedică realizarea unei evaluări a forței active calificate, la scară națională. Prin urmare, mulți tineri se confruntă cu un viitor nesigur, cu riscuri de șomaj, ceea ce implică obiectivitatea crescîndă de migrare în căutarea unui loc de lucru.

Deși statul întreprinde unele măsuri întru ameliorarea situației create în domeniul învățământului (elaborarea de proiecte, planuri de acțiuni, strategii - Planul strategic de cheltuieli în domeniul educației pe anii 2006-2008), asigurarea gratuită cu manuale pentru clasele I-IV, alimentația gratuită pentru clasele I-IV, etc.), totuși analiza stării de lucru atestă că acțiunile întreprinse nu sunt suficiente.

Deosebit de afectat rămîne a fi și sistemul educației preșcolare. Astfel, s-a constatat că în ultimii ani numărul unităților preșcolare a scăzut cu o treime, contingentul personalului din unitățile preșcolare s-a redus cu 70%, iar inechitățile sociale, în raport cu regiunile urbane și rurale continuă să se aprofundeze. Declinul se explică prin închiderea grădinițelor administrate de întreprinderi de stat și imposibilitatea serviciilor publice de a asigura sprijinul necesar pentru funcționarea acestora.

De menționat că în ultimii ani se constată tendința implicării părinților în soluționarea problemelor cu care se confruntă instituțiile de învățământ (inclusiv prin crearea asociațiilor obștești de părinți). Mulți părinți afirmă că plățile în diverse fonduri le sunt impuse (fără drept de

alternativă), chiar de la depunerea actelor de înmatriculare. Aceste plăți, inclusiv și pentru închirierea manualelor, constituie, în esență taxe pentru învățatură, încasarea cărora contravine garanțiilor constituționale la învățământul de stat gratuit.

Conform informației prezentate de Primăria municipiului Chișinău, în municipiu activează 83 de asociații obștești de părinți, care au contribuit esențial pe parcursul perioadei de activitate, la consolidarea bazei didactico-materiale a instituțiilor de învățământ. Prin intermediul asociațiilor părinții acordă un sprijin substanțial la pregătirea instituțiilor către noul an școlar, procurarea literaturii artistice, metodice, a manualelor de alternativă, mobilierului școlar, materialelor didactice, a alimentației suplimentare pentru elevi, etc. În același timp, Primăria mun.Chișinău nu dispune de informații precise privind gestionarea fondului material al asociațiilor.

Ținând cont de adresările frecvente din partea părinților cu privire la încălcarea prevederilor statutare (spre exemplu, fonduri suplimentare impuse, colectarea neautorizată de mijloace bănești, implicarea cadrelor didactice și chiar a copiilor în colectarea fondurilor, etc.), Direcția Generală Educație, Tineret și Sport a Consiliului municipal Chișinău, pe parcursul ultimilor doi ani, a emis un șir de ordine privind interzicerea implicării cadrelor didactice, a copiilor în colectarea fondurilor neautorizate. Cu toate acestea ele au purtat un caracter formal, deoarece n-au influențat pozitiv situația.

Este oportună modificarea legislației în vigoare, fiind instituit un mecanism mai eficient de control asupra asociațiilor obștești care activează pe lângă instituțiile de învățământ preuniversitar.

DELICVENȚA JUVENILĂ

În ultimul deceniu Republica Moldova a cunoscut o experiență socială și dezvoltare economică negativă, în care s-au diminuat unii indici de bunăstare a copiilor. Consecințele generate de șomaj, inegalități în venituri și reduceri ale investițiilor în toate sferele vieții s-au soldat cu evoluția fenomenului delicvenței juvenile.

Deși, conform datelor Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, în perioada anului 2005 au fost comise 2181 infracțiuni, în scădere față de anii precedenți (2002 - 2976 infracțiuni; 2003 - 2508 infracțiuni, 2004 - 2770 infracțiuni juvenile), totuși se atestă o tendință de creștere a numărului crimelor grave.

Din numărul total de infracțiuni comise de către minori, au fost înregistrate 10 omoruri, 8 vătămări intenționate, 20 violuri, 23 tâlhării, 149 jafuri, 1632 furturi, 73 acțiuni de huliganism.

Fenomenul copiilor aflați în conflict cu legea este catalizat în mare măsură de către factorii economici și sociali, printre care: situația materială dificilă (circa 80% din infractorii minori sunt din familii socialmente-vulnerabile); diminuarea rolului părinților în protecția și educarea copiilor; lipsa sistematică de susținere și resurse, numeroase familii fiind incapabile să asigure un mediu favorabil pentru dezvoltarea copiilor; neîncadrarea în câmpul muncii; consumul abuziv de băuturi alcoolice (225 minori); narcomania (la evidență –789 minori); abandonul școlar; vagabondajul (la evidență – 978 minori); nesupravegherea copiilor (la circa 25000 copii ambii părinți sunt plecați peste hotarele țării, iar aproximativ 41000 minori au rămas în supravegherea unui părinte); activitatea insuficientă a consiliilor pentru protecția drepturilor copiilor (în conformitate cu prevederile p.10 din Hotărârea Guvernului nr.566 din 15.05.2003 despre aprobarea măsurilor speciale pentru combaterea și profilaxia criminalității în rândurile minorilor, autoritățile publice locale, Ministerul Muncii și Protecției Sociale (actualmente, Ministerul Sănătății și Protecției Sociale) au fost desemnați ca fiind responsabili de crearea consiliilor nominalizate).

În opinia Ministerului Afacerilor Interne, autoritățile publice locale nu-și onorează pe deplin obligațiile, consiliile pentru protecția drepturilor copiilor practic nu activează, iar eforturile întreprinse în ultimii ani de către instituțiile statale și structurile internaționale în domeniul reformelor economice și sociale (restructurările economice și administrative, revizuirea cadrului legal, realizarea programelor de sănătate, educaționale și sociale) nu au produs rezultatele așteptate, fapt ce denotă că copilul și familia rămân a fi cele mai vulnerabile grupuri supuse riscurilor sociale.

Acordarea episodică a serviciilor de asistență a copilului aflat în dificultate, centrarea asistenței pe problemele de urgență a copilului și familiei și, mai puțin sau deloc, pe prevenirea apariției factorilor de risc, determină necesitatea dezvoltării sistemului de servicii de protecție a copilului și familiei la toate nivelurile administrației publice, amplificarea mecanismelor de monitorizare și finanțare a acestora.

În această ordine de idei pot fi formulate o serie de concluzii și recomandări care ar fi necesare întru diminuarea fenomenului criminalității juvenile în republică. Mai întâi de toate, existența categoriilor tradiționale de copii în dificultate (copii orfani, copii abandonati, copii cu dizabilități), precum și identificarea categoriilor noi de copii socialmente-vulnerabili și familiilor în situații de risc (copii - cetățeni ai Republicii Moldova abandonati peste hotarele țării, copii neșcolarizați, copii ai străzii, copii HIV/SIDA infectați, etc.) necesită noi abordări de politică socială și metodologică, revizuirea și completarea cadrului legal și instituțional.

Este necesară implicarea mai activă a serviciilor locale intermediare orientate spre reintegrarea socială a copilului și familiei, reieșind din nevoile acestora, pentru ca orice copil suspectat, acuzat sau dovedit de încălcarea legii penale, să fie tratat în așa mod, încât să-i favorizeze simțul de demnitate și valoare personală, să-i cultive respectul pentru drepturile personale și libertățile fundamentale ale altora, ținându-se cont de vârsta copilului, necesitățile de promovare și reintegrare a acestuia în societate.

În opinia Ministerului Afacerilor Interne, este deosebit de importantă crearea unui Centru de plasament temporar al minorilor în municipiul Bălți, care ar deservei zona de nord a țării.

Frecvența criminalității juvenile decurge din diminuarea rolului familiei în societate, al cadrului didactic în instruirea și educarea copiilor, insuficiența activității organelor de resort în soluționarea problemelor minorilor, pasivitatea societății civile față de problemele generației tinere, precum și de combatere a delincvenței juvenile, etc.

De menționat că standardele internaționale stabilesc principii direcționale la acest capitol. Acestea se bazează pe obligațiile statului de a asigura interesul superior al fiecărui copil și de a garanta că măsurile luate față de copiii care au încălcat legea să fie proporționale cu gravitatea infracțiunii comise, luându-se în considerare circumstanțele fiecărui minor în parte.

Astfel, art.40 alin.1 al Convenției cu privire la drepturile copilului stabilește faptul că statele părți trebuie să recunoască dreptul fiecărui copil bănuit, acuzat sau dovedit că a comis o încălcare a legii penale, de a fi tratat într-un mod corespunzător promovării simțului său de demnitate și al

valorii personale, care să țină seama de vârsta lui și de necesitatea de a promova reintegrarea constructivă a acestuia în societate.

Același art.40 alin.2 al Convenției prevede că orice copil suspectat sau acuzat de încălcarea legii penale are cel puțin următoarele garanții : de a fi prezumat nevinovat pînă la stabilirea vinovăției în conformitate cu prevederile legii; de a fi informat prompt și în mod direct cu privire la acuzațiile ce i se aduc lui sau ei, iar în caz de necesitate, prin intermediul părinților săi sau reprezentanților legali, să beneficieze de asistență juridică sau de alt gen pentru a-și pregăti și prezenta apărarea sa; cauza să fie soluționată fără întârziere de către o autoritate sau un organ judiciar competent, independent și imparțial, în cadrul unui proces echitabil și conform legii, cu excepția cazurilor, în care reieșind din situația specifică sau vîrstă, aceasta este considerată a nu fi în interesul superior al copilului; să-i fie respectată în mod deplin viața privată la toate etapele procesului, etc.

În conformitate cu prevederile art.69 alin.1, p.4 al Codului de procedură penală al Republicii Moldova, asistența juridică a învinutului minor este obligatorie pe tot parcursul procesului penal. În cazul în care minorul nu are un avocat ales sau nu are această posibilitate, ofițerul de urmărire penală este obligat să-i asigure un apărător din oficiu.

Conform unui studiu efectuat de către Institutul de Reforme Penale, o bună parte din minori nu beneficiază de asistența juridică calificată a unui avocat. Deși art.479 alin.2 din Codul penal stipulează expres faptul că “la audierea bănuitului, învinutului, inculpatului minor, participarea apărătorului și a pedagogului sau psihologului este obligatorie”, cu regret, prezența și asistența acestora este formală. Investigațiile efectuate la acest capitol denotă faptul că apărătorul sau reprezentantul legal nu a participat în cadrul audierilor sau al altor acte efectuate cu prezența lor, iar aproape în toate cazurile studiate avocații practic nu au întrevederi sau discuții cu clienții, majoritatea copiilor declarînd că s-au întîlnit cu avocatul numai în sala de ședințe sau la diferite acțiuni de urmărire penală. Un copil a declarat că pe durata examinării cauzei el a avut mai mulți avocați din oficiu, dar cu nici unul nu avut întrevederi în izolator și nu cunoaște numele lor. În conformitate cu art.68 alin.2 p.1 din Codul de procedură penală “în scopul acordării asistenței juridice necesare, apărătorul dispune de dreptul de a avea întrevederi cu bănuitul, învinuitul, inculpatul, fără a se limita numărul și durata lor”. Această prevedere constituie atît o obligație pentru apărător, cît și o componentă necesară pentru asigurarea dreptului la asistență juridică calificată.

În această lipsă de comunicare, copiii rămîn complet neinformați nu numai în ce privește poziția și tactica de apărare, dar și la unele momente elementare cum ar fi necunoașterea drepturilor lor.

Cu regret, sunt numeroase cazurile cînd minorul este tratat ca un potențial infractor, fiindu-i lezate în acest mod cele mai elementare drepturi: prezumția nevinovăției, accesul liber la justiție, etc.

În prezent în subdiviziunile Departamentului de executare activează cîte un colaborator, maxim doi, care se ocupă de executarea pedepselor nonprivative de libertate, volumul mediu de lucru al unui colaborator ajungînd la 300 condamnați, iar în unele oficii chiar la 500-600 condamnați. În raioanele republicii unde activează subdiviziunile Departamentului, localitățile deservite se află la o distanță de 50-60 km de la oficiu, deplasarea în aceste localități fiind foarte complicată din motivul lipsei transportului de serviciu. În opinia specialiștilor, pentru atingerea scopului de resocializare și reeducare a minorului e necesar de a avea întrevederi frecvente cu el, de a desfășura măsuri de comun cu organele publice locale, diverse organizații statale și nonguvernamentale, etc.

Conform prevederilor art.290 alin.1 din Codul de executare, “hotărîrea instanței privind liberarea de pedeapsă a minorilor, în temeiul art.93 din Codul Penal, se trimite pentru executare oficiului de executare în a cărui rază teritorială își are domiciliul minorul, care asigură însoțirea și plasarea minorului în instituția specială de învățămînt și de reeducare sau în instituția curativă sau de reeducare”. Ministerul Justiției afirmă că activitatea dată se complică prin faptul, că la crearea în anul 2002 a Departamentului de executare au fost comasate două servicii cu atribuții diverse: serviciul executorilor judiciari care execută deciziile pe cauzele civile și administrative și serviciul inspectoratului afacerilor corecționale al Departamentului Instituțiilor Penitenciare care avea sarcina de supraveghere a persoanelor condamnate la pedepse nonprivative de libertate. Experiența a demonstrat că comasarea serviciilor nominalizate nu permite realizarea tuturor măsurilor necesare pentru executarea sancțiunilor penale nonprivative de libertate, de aceea, în opinia specialiștilor, este utilă separarea acestor activități și crearea unui serviciu specializat în executarea pedepselor nonprivative de libertate care va include elementele probațiunii.

În opinia avocaților parlamentari, o diminuare a fenomenului delicvenței juvenile ar putea fi obținută pe calea soluționării mai multor probleme, printre care: perfecționarea cadrului juridic, funcționarea permanentă a completelor de judecată specializate ce ar judeca cauzele privind minorii, instruirea persoanelor implicate nemijlocit în procesul penal, cu participarea minorului (judecători, procurori, avocați, ofițeri de urmărire penală, etc.), dezvoltarea sistemului de măsuri alternative la detenția preventivă a minorilor, inițierea și desfășurarea unor programe post-privative de libertate, educare, reabilitare psihologică și socială, care ar facilita încadrarea minorului în societate.

ASISTENȚĂ ȘI PROTECȚIE SOCIALĂ

Numărul mare de cereri care parvin în adresa avocaților parlamentari demonstrează că măsurile întreprinse în vederea asigurării respectării dreptului la asistență și protecție socială nu sunt suficiente și confirmă că sistemul de protecție socială nu întotdeauna este orientat spre necesitățile celor săraci.

În anul 2005 au fost înregistrate un număr de 572 adresări referitoare la problemele pensionarilor și altor categorii de persoane fizice în contextul posibilelor încălcări ale dreptului la un nivel de trai decent.

Principalele aspecte sesizate în petițiile adresate instituției avocatului parlamentar s-au referit la procedura de plată a compensațiilor nominative; la cuantumul indemnizației pentru întreținerea copiilor până la 16 ani; la restabilirea dreptului la alocațiile sociale de stat; la modalitatea de calculare a pensiilor și de reexaminare a dreptului la pensie în baza Legii nr.156 din 14.10.1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat ș.a

O problemă aflată în atenția avocaților parlamentari ține de reexaminarea dreptului la pensie și anume reexaminarea pensiilor persoanelor care după pensionare își continuă activitatea de muncă. Legea nr. 156 privind pensiile de asigurări sociale de stat prevede stabilirea unui spor la pensie pentru fiecare an complet de cotizare după împlinirea vârstei de pensionare numai pentru persoanele, care au îndeplinit condițiile de pensionare și continuă să lucreze fără a-și exercita dreptul la pensie.

În viziunea avocaților parlamentari, reexaminarea dreptului la pensie nu trebuie să se limiteze la reexaminarea dreptului la pensie numai la faza stabilirii acesteia, el trebuie să permită și reexaminarea dreptului la pensie în perioada în care acesta activează în câmpul muncii, sau la apariția tuturor circumstanțelor noi referitoare la stagiul de cotizare și venitul asigurat.

Una din problemele des invocate, este problema asigurării adecvate cu pensii a pensionarilor Ministerului Afacerilor Interne și foștilor colaboratori ai instituțiilor penitenciare din cadrul Ministerului Justiției.

Odată cu intrarea în vigoare a Codului de Executare al Republicii Moldova nr.443-XV din 24.12.2004, în adresa avocaților parlamentari privind petiții de la persoane care se află în locurile de detenție, în legătură cu aplicarea prevederilor care stipulează asigurarea condamnaților cu pensie.

În viziunea avocatului parlamentar, se atestă o discrepanță în ceea ce privește atât aspectul legal, cât și cel practic de aplicare a normelor, care reglementează asigurarea condamnaților cu pensie.

Pornind de la articolul 10 din Legea nr. 156 privind pensiile de asigurări sociale de stat, conform căruia dreptul la pensie este imprescriptibil, suprapunând prevederile actelor legislative care reglementează asigurarea cu pensii și considerând că între acestea apare un conflict de norme ce promovează soluții diferite asupra aceluiași obiect al reglementării, avocatul parlamentar s-a adresat către Parlament cu propunerea de a revizui art. 17 alin.(3) din Legea nr. 156 privind pensiile de asigurări sociale de stat și art. 57 din Legea nr.1544 asigurării cu pensii a militarilor și persoanelor din corpul de comandă și trupele organelor afacerilor interne întru aducerea în concordanță, ajustarea și unificarea lor la prevederile art. 258 din Codul de Executare al Republicii Moldova, pentru a exclude discrepanțele care limitează dreptul garantat în partea ce se referă la asigurarea condamnaților cu pensie. În acest context este deja pregătit un proiect de lege.

Instituției avocatului parlamentar s-au adresat persoane care au la întreținere invalizi de gradul I și nu au posibilitatea de a achita prima de asigurare obligatorie de asistență medicală.

Petiționarii au semnalat că în sistemul actual de asigurare obligatorie de asistență medicală ei nu fac parte din categoriile de persoane, pentru care subiect al asigurării este Guvernul.

Referitor la aspectele sesizate, fiind de părerea că lipsind persoanele care au la întreținere invalizi de gradul I de a fi asigurate cu asistență medicală din partea statului se admite o neglijare a prevederilor constituționale pentru motivul că persoana care îngrijește se află în realizarea garanțiilor de care au nevoie persoanele cu dizabilități, acestea fiind lipsite de posibilitatea de a se asigura pe ele însele, avocații parlamentari au adresat Parlamentului propunerea de a completa art. 4 alin (4) din Legea nr.1585 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, incluzând în lista persoanelor asigurate de Guvern și persoanele care întrețin invalizi de gradul I.

PERSOANE CU DISABILITĂȚI

Fiecare societate se confruntă cu toată complexitatea problemelor de acest ordin. Variaza doar volumul lor în funcție de nivelul dezvoltării socio-economice al societății.

Persoanele cu dizabilități sunt o categorie de populație cu un statut evident dezavantajat față de alte categorii de oameni. Politica socială a statului față de ele caracterizează nivelul democrației și cel de umanitate în societatea dată.

Persoane cu cerințe speciale au existat întotdeauna, indiferent de perioada istorică, cultură, areal, iar atitudinea vizavi de această categorie de persoane s-a schimbat - de la marginalizare și excludere socială - la acceptare și integrare comunitară.

Persoanele cu handicap și familiile lor, cazuri des întâlnite, fac parte din categoriile socialmente-vulnerabile. Vulnerabilitatea lor este cauzată, în primul rând, de situația economică din țară, racordată la problemele de acces la informație, infrastructură socială etc. Pornind de la aceasta, realitățile zilei denotă faptul că, actualmente, comunitatea noastră nu oferă șanse egale de integrare socială a persoanelor cu dizabilități.

În linii mari, persoanele cu handicap se bucură de protecție specială. Statul depune efort întru asigurarea realizării politicii naționale de egalitate a șanselor, tratament și integrare în viața comunității.

Ajustarea sistemului de asistență socială la cerințele dezvoltării unui regim democratic impune realizarea conceptului asistenței sociale, precum și a obiectivelor instituționale acceptabile. Un loc aparte în mecanismul de protecție socială îl deține domeniul persoanei cu dizabilități, handicapul fiind recunoscut ca defavorizant în aspect social-economic, juridic și psiho-afectiv.

De rând cu consecințele perioadei de tranziție la economia de piață, care a influențat considerabil situația social-economică a membrilor societății, persoana cu handicap mai este și afectată de incapacitatea de a-și satisface necesitățile.

În diminuarea acestui fenomen, copiii și maturii cu dizabilități fizice sau mentale trebuie să fie asistați de către stat. Altfel spus, statul trebuie să-i asigure persoanei cu handicap o viață decentă, garantându-i demnitatea și independența întru participarea la viața socială și integrarea în comunitate.

Deocamdată statul oferă acestei categorii de persoane servicii de cadru instituționalizat sau contribuții materiale limitate.

Drepturile și necesitățile unui număr de 146.600 cetățenii cu dizabilități nu sunt abordate în mod adecvat, fapt care conduce la excluderea acestei categorii vulnerabile a populației din viața economică și socială a țării. Cu toate că a fost realizat ***Programul Național de protecție, reabilitare și integrare socială a persoanelor cu handicap pentru 2000-2005***, nu există o politică socială coerentă cu privire la integrarea persoanelor cu dizabilități pe piața muncii ori pentru asigurarea lor cu servicii de orientare și instruire profesională. Angajatorii nu sunt dispuși să ofere locuri și condiții de muncă speciale pentru aceste categorii de persoane.

Legea asistenței sociale nr. 547 adoptată în 2003 prevede instituirea funcțiilor de lucrători sociali în fiecare unitate administrativ-teritorială. În prezent lucrători sociali sunt angajați în 45 de localități ale republicii.

ONG-urile prestează diverse servicii pentru persoanele cu dizabilități, inclusiv centre de zi pentru copii și tineri, centre de plasament, aziluri temporare, servicii de transport și asistență la domiciliu, servicii de reintegrare la locul de muncă, servicii de asistență psiho-socială. Cu toate acestea, ele poartă un caracter provizoriu, finanțate într-o măsură foarte mică sau deloc din resurse publice.

Majoritatea familiilor se confruntă cu dificultăți extraordinare de îngrijire la domiciliu a membrilor cu dizabilități. Astfel, persoanele cu dizabilități sunt supuse unor riscuri majore de a fi abandonați, pe motive financiare și sociale. Multe persoane cu dizabilități sunt plasate în instituții rezidențiale, cu puține șanse de a se reintegra în familiile lor și, mai cu seamă, în comunitate.

Persoanele adulte cu handicap sunt plasate în instituții, cum ar fi: internate psihoneurologice, azilul republican pentru invalizi și veterani și centrul de reabilitare pentru invalizi. În acest areal de instituții se acordă asistență socio-medicală persoanelor care nu pot fi îngrijite în cadrul familiilor.

Instituțiile sociale se conformează principiilor de bază ale asistenței sociale și scopurilor principale stabilite. Astfel, persoana cu dizabilități este cazată, fiindu-i asigurată întreținerea completă și îngrijirea la nivel funcțional, de reabilitare și existență socială.

Cu toate că invalizii se afla la întreținerea deplină a statului, aceștia din urmă invocă faptul că nu beneficiază de un minim de surse financiare pentru procurarea celor mai elementare obiecte de uz personal, care nu le sunt oferite în instituțiile de întreținere.

De remarcat că în Republica Moldova funcționează 9 instituții aflate în gestiunea Ministerului Sănătății și Protecției Sociale, în care erau instituționalizați la începutul semestrului II al anului 2005, circa 2750 cetățeni – persoane cu dizabilități, inclusiv copii și vârstnici. În baza informației acumulate, circa 1740 persoane nu beneficiază de alocații.

Restabilirea dreptului la alocație ar avea pentru această categorie de persoane o importanță nu atât în aspect material, cât moral. Pentru că apreciind acest pas, oamenii vor conștientiza că nu

sunt marginalizați în societate, și statul vine să-i asigure, în măsura posibilului, de un tratament constituțional.

Constituția asigură, prin reglementări aparte, protecția persoanelor cu handicap, conform cărora acestea beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți, statul fiind obligat să le asigure condiții normale de tratament, readaptare, învățământ, instruire și integrare socială (art. 51 Protecția persoanelor handicapate).

Referitor la cadrul legal în vigoare, în special Legea RM nr.190 cu privire la veterani din 08.05.2003, art.8 alin.(1) prevede că persoanele a căror invaliditate este cauzată de rănire, contuzie, schilodire sau de o afecțiune contractată în perioada celui de-al doilea război mondial sau a acțiunilor de luptă în timp de pace, se consideră invalizi de război. În același context, în art.8 alin.(2) sunt enumerate categoriile persoanelor recunoscute invalizi de război.

Art.15 al Legii sus-menționate stabilește măsurile de protecție socială a invalizilor, prin prisma cărora invalizii de război beneficiază de facilități suplimentare, în conformitate cu legislația în vigoare. De rînd cu acestea, copiii care la momentul desfășurării acțiunilor se aflau involuntar în teritoriu și care deopotrivă au avut de suferit de pe urma războiului sau conflictelor militare, nu beneficiază de aceste facilități, din motivul încadrării acestora în gradul de invaliditate, cu formularea «invalizi din copilărie».

Avocații parlamentari s-au adresat cu propunerea de a reexamina cadrul legal în vigoare referitor la protecția socială a unor categorii de populație, pentru a-l conforma prevederilor constituționale referitoare la protecția socială și celor referitoare la egalitatea tuturor în fața legii, racordînd acest cadru la realitățile vieții sociale, pentru ca toate persoanele care au suferit în perioada celui de-al doilea război mondial sau conflictelor militare, să beneficieze de grija cuvenită din partea statului.

Legea Republicii Moldova nr.289-XV din 22 iulie 2004 „Privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale” reglementează dreptul la prestații de asigurări sociale pentru prevenirea, limitarea, înlăturarea riscurilor sociale și susținerea financiară a persoanelor îndreptățite a le primi, în cazul producerii unor astfel de riscuri.

Avocații parlamentari au solicitat Curții Constituționale să se pronunțe asupra constituționalității prevederilor art. 9 alin. (3), potrivit cărora *perioada pentru care se acordă indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă asiguraților cu contract individual de muncă pe o perioadă determinată, inclusiv celor angajați la lucrări sezoniere și șomerilor, este cel mult de 30 de zile în cursul unui an calendaristic și, respectiv, în perioada de acordare a indemnizației de*

șomaj, și art. 11 din Legea nr.289-XV care stipulează că, în cazul în care C.E.M.V. a decis încadrarea în grad de invaliditate, indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă se plătește pînă la data la care persoanei i s-a stabilit grad de invaliditate, fără a depăși perioada maximă pentru care se acordă indemnizație, prevăzută de prezenta lege.

În opinia avocatului parlamentar, termenul pentru care se acordă indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă trebuie să fie egal pentru toți angajații, indiferent de tipul contractului de muncă.

Cu toate că prin Hotărîrea nr. 21 din 22.11.2005 Curtea Constituțională a declarat constituționale prevederile sus-menționate, au fost expuse două opinii separate ale judecătorilor Curții Constituționale care, în fond, susțin opinia avocatului parlamentar.

ACTIVITATEA CENTRULUI PENTRU DREPTURILE OMULUI

Conform prevederilor articolului 15 din Legea nr. 1349-XIII din 17.10.1997 cu privire la avocații parlamentari, aceștia examinează cererile privind deciziile sau acțiunile/inacțiunile autorităților publice centrale și locale, instituțiilor, organizațiilor și întreprinderilor, indiferent de tipul de proprietate, asociațiilor obștești și persoanelor cu funcții de răspundere de toate nivelurile care, conform opiniei petiționarului, au încălcat drepturile și libertățile lor constituționale.

Una dintre activitățile prioritare ale avocaților parlamentari este examinarea sesizărilor verbale și scrise ale cetățenilor Republicii Moldova, cetățenilor străini și apatrizilor care locuiesc permanent sau se află temporar pe teritoriul țării.

În anul 2005 la Centrul pentru Drepturile Omului și la filialele instituției au fost înregistrate 1422 de petiții (anexa nr.1), adresate de către persoanele fizice din țară și străinătate, dintre care circa 70 de petiții au fost remise spre examinare de Comisia parlamentară pentru drepturile omului.

Au fost acordate 3194 audiențe în cadrul cărora au fost invocate încălcări ale drepturilor persoanelor fizice și dintre care au fost reținute spre soluționare 136 de petiții (anexa nr.2).

De rînd cu cererile individuale și colective care au parvenit nemijlocit de la petiționari și de la Comisia parlamentară pentru drepturile omului, Centrul pentru Drepturile Omului a examinat petiții remise de unele ministere și departamente, misiunea OSCE, PNUD Moldova, Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului, Amnesty Internațional Moldova.

Prin intermediul serviciului telefonic “Linia fierbinte pe problemele drepturilor omului” 1411 persoane au primit informații și consultanțe juridice urgente privind încălcarea drepturilor și libertăților constituționale și eventualele căi de repunere în drepturi.

Petițiile și adresările verbale către avocații parlamentari au avut ca obiect de abordare referințe la încălcări ale unor drepturi și libertăți cetățenești, precum și abuzuri ale autorităților publice.

Spre exemplu, în domeniul accesului liber la justiție s-au înregistrat 27,7% adresări. Circa 14,9% din numărul total de adresări se referă la proprietate, 16% - protecție socială, 10,6% - securitate și demnitate personală (anexa nr.3).

La fel ca și în anii precedenți, la Centrul pentru Drepturile Omului continuă să parvină adresări care, de fapt, nu țin de competența avocatului parlamentar. În aceste cazuri petiționarilor li se dau explicații asupra problemelor pe care le invocă și li se indică organizațiile sau instituțiile competente.

Totodată, rămân a fi numeroase adresările în care petiționarii își expun dezacordul cu hotărârile sau sentințele instanțelor de judecată.

Analiza comparativă a datelor statistice din ultimii câțiva ani denotă faptul că situația privind respectarea drepturilor omului în Moldova nu a suferit modificări însemnate.

În ultima perioadă de timp au fost sesizate unele încălcări presupuse ale drepturilor și libertăților care nu au fost invocate anterior – egalitatea, libertatea conștiinței, libertatea opiniei și a exprimării, libertatea întrunirilor.

În decursul anului 2005 au fost prezentate Parlamentului și Guvernului 11 propuneri în vederea perfecționării legislației în vigoare. De asemenea avocații parlamentari au sesizat Curtea Constituțională în vederea controlului constituționalității unor prevederi ale Legii nr. 289 din 22.07.2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, unor prevederi din Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr. 956 din 28.12.1994 „Cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă a deținătorilor de autovehicule electrice urbane”.

Principalul obiectiv al avocaților parlamentari este asigurarea eficienței intervențiilor lor pentru soluționarea petițiilor cu care sunt sesizați. Esențiale sunt, în acest sens, procedeele și mijloacele de intervenție specifice Centrului pentru Drepturile Omului. În anul 2005 s-au efectuat 2 concilieri, 27 de avize cu recomandări privind măsurile ce urmează a fi luate pentru repunerea imediată în drepturile încălcate ale petiționarului, 4 sesizări privind neglijența în lucru, tergiversările și birocratismul.

Potrivit prevederilor Legii nr. 1349, avocații parlamentari sunt în drept să adreseze în instanțele de judecată cereri în apărarea intereselor petiționarilor, ale căror drepturi și libertăți constituționale au fost încălcate. În perioada de referință, la cererea avocaților parlamentari, au fost intentate două procese în instanța de contencios administrativ.

Avocații parlamentari au intentat și un proces administrativ împotriva șefului Regiei Locative Durlăști pentru săvârșirea contravenției administrative prevăzute la articolul 174/19 din Codul cu privire la contravențiile administrative „Imixtiunea în activitatea avocaților parlamentari” (anexa nr.5).

Promovarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului este prerogativa statului, societății civile, în special a instituțiilor și organizațiilor preocupate de domeniul drepturilor omului. O bună cunoaștere a acestor drepturi și libertăți permite realizarea lor optimă. Din acest

considerent, este important ca cetățenii să fie informați și familiarizați în materia de drepturi ale omului și să se creeze condițiile necesare pentru cunoașterea și exercitarea lor.

Educația pentru drepturile omului constituie un proces complex, ce cuprinde mai multe aspecte, printre care educația despre, în spiritul și pentru drepturile omului, cum ar fi *oferirea informației de bază* privind drepturile, libertățile, obligațiile și responsabilitățile persoanei în cadrul comunității - transmiterea cunoștințelor referitoare la standardele naționale, regionale și internaționale, respectiv, mecanismele de realizare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; *dezvoltarea unor aptitudini*, manifestate în acest proces - asumarea responsabilității, sesizarea și tolerarea diversității (de opinii, credințe) în relațiile interumane, consimțirea compromisului, utilizarea mecanismelor existente de realizare a respectării și protecției drepturilor constituționale; *formarea atitudinilor* privind respectul față de sine și față de ceilalți, autodisciplina și respectarea legii, responsabilitatea în acțiunea socială (asumarea consecințelor propriilor fapte), solidaritatea etc.

Rezumând cele expuse, menționăm că educația pentru drepturile omului constituie procesul de informare și instruire a comunității centrat pe valorile universale: egalitate, libertate, dreptate, drepturile omului, prezentând valori și atitudini care doar prin acest proces se pot transforma în comportamente reale proprii cetățeanului activ; este o componentă de bază a eforturilor instituțiilor preocupate de domeniul drepturilor omului, prin activitățile cărora oferă posibilități informaționale în vederea formării atitudinii civice.

Informarea și instruirea juridică a populației privind drepturile și libertățile constituționale ale cetățenilor prevăzute de legislația națională ce ține de domeniu și actele juridice internaționale la care Republica Moldova este parte, constituie unul din obiectivele Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova, în realizarea căruia o importanță deosebită o are conștientizarea drepturilor și libertăților fundamentale în corespundere cu prevederile constituționale și oferirea posibilităților de cunoaștere a acestora, cât și a mijloacelor de exercitare în vederea protecției acestora.

În perioada de referință, Centrul pentru Drepturile Omului a pus accent pe următoarele acțiuni: activitatea de informare și instruire a comunității în domeniul drepturilor omului; activitatea de elaborare și editare; colaborarea cu diferiți parteneri sociali din republică și de peste hotare; contribuirea la realizarea prevederilor Planului Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008.

S-a lucrat asupra elaborării unor materiale informative privind drepturile omului; selectării informației referitoare la domeniu, solicitate mai frecvent de către cadrele didactice, elevi, studenți, reprezentanți ai organizațiilor neguvenamentale nou-create, etc; completării bazei de date privind

organizațiile neguvernamentale preocupate de promovarea drepturilor omului în Republica Moldova, mijloacele de informare în masă preocupate de reflectarea drepturilor omului; evidența publicațiilor din presa scrisă cu referință la drepturile omului și cazuri de încălcare a acestora, informații utilizate de instituții, organizații și persoane preocupate de domeniul drepturilor omului.

Drepturile și libertățile constituționale nu pot fi exercitate, dacă nu sunt cunoscute. În acest context, la capitolul *informare și instruire a comunității în domeniul drepturilor omului* CpDOM a realizat mesele rotunde „Respectarea și protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități”, „Aspecte legale privind prevenirea și lupta împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante”.

A devenit tradițională organizarea Decadei Drepturilor Omului, desfășurată anual în perioada 1-10 decembrie și consacrată Zilei Internaționale a Drepturilor Omului. În mijloacele de informare în masă - presa scrisă, radio și TV – au fost reflectate unele aspecte ale respectării și protecției drepturilor omului. La solicitarea unor instituții de învățământ, colaboratorii Centrului au prezentat prelegeri privind drepturile omului.

Mijloacele de informare în masă, produs al epocii moderne, este o sursă de libertate, prin intermediul căreia este posibilă furnizarea informației obiective și variate, fiecărui cetățean oferindu-i-se posibilitatea de aprobare sau critică în mod public; este o putere care contribuie la formarea opiniei individuale și de grup prin difuzarea informației, astfel producându-se modificări în convingeri, atitudini și comportamente.

Considerată drept mediator între cetățeni și reprezentanții acestora în instituțiile statale, instituția avocaților parlamentari a conlucrat cu mass-media în perioada de referință prin intermediul comunicatelor de presă (Press Release), participării la emisiunile radio și TV, prezentării informației solicitate privind problematica drepturilor omului.

Prin intermediul agențiilor de presă: Basa-Press, Infotag, Interlic, Info-Prim, Информационное агентство „Новости Молдовы”, Пресс Обозрение Молдова, etc., au fost distribuite 21 comunicate informative referitoare la acțiunile întreprinse de avocații parlamentari în vederea contribuirii la asigurarea garantării respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în Republica Moldova, analiza legislației naționale ce ține de domeniul drepturilor omului, perfecționarea și ajustarea ei la cerințele actelor juridice internaționale la care Republica Moldova este parte.

Au fost prezentate presei scrise spre publicare materiale în care au fost abordate diverse probleme ce țin de drepturile și libertățile constituționale ale cetățenilor. Drept parteneri au fost

„Moldova Suverană”, „Timpul”, „Молдавские Ведомости”, „Экономическое обозрение”, „Независимая Молдова”, presa locală din municipiul Bălți, orașele Cahul și Comrat.

În anul 2005 a continuat colaborarea cu Radio Moldova, Antena C, Europa Liberă, TV Națională, Rif TV, Euro TV, TVC 21, reprezentanții Centrului pentru Drepturile Omului participând periodic la emisiuni radiofonice și televizate.

În perioada de referință, la capitolul *colaborare cu partenerii sociali din republică și de peste hotare* Centrul pentru Drepturile Omului, în calitate de partener, a participat la realizarea unor acțiuni de informare și educare despre, în spiritul și pentru drepturile omului organizate de *Centrul Național de Studii și Informare pentru Problemele Femeii*, în vederea implementării Proiectului „Școala de alfabetizare juridică”, care a constat în organizarea vizitelor în teritoriu – 16 localități ale republicii – în scopul desfășurării unor întâlniri cu diverse categorii ale populației în problematica drepturilor omului și organizarea audiențelor pentru cetățenii localităților respective; *Organizația veteranilor războiului și muncii din raionul Ialoveni*, care în cadrul proiectului susținut de Ambasada SUA “Serviciul informațional și de consultanță” a organizat, în perioada 2004-2005, „mese rotunde” cu genericul “Stimularea discuțiilor comunitare cu beneficiarii defavorizați”; *Alianța ONG-urilor active din domeniul Protecției Sociale a Persoanelor în Etate* în vederea marcării "Zilei Internaționale a Persoanelor în Etate" la Azilul pentru persoane în etate din mun. Chișinău, eveniment organizat la 7 octombrie 2005; Organizația neguvernamentală „*Colegiul democrației*” din mun. Bălți, care a organizat la 8 decembrie 2005 Simpozionul Internațional „Democrație și Drepturile Omului”, consacrat Zilei Internaționale a Drepturilor Omului (comemorării Declarației Universale a Drepturilor Omului, 57 ani de la adoptare).

Avocații parlamentari și colaboratorii CpDOM au participat la acțiuni de informare și instruire în domeniul drepturilor omului organizate de instituțiile statale, printre care Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Sănătății și Protecției Sociale, Departamentul Instituției Penitenciare, Biroul Național Migrațiune, Serviciul de standardizare și metrologie, etc. și la diverse activități desfășurate de organizațiile neguvernamentale Societatea Internațională a Drepturilor Omului – Secția din RM, CReDO, Centrul de Promovare a Libertății de Exprimare și a Accesului la Informare (Acces-Info), Amnesty International Moldova, Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului din Moldova, Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei, Alianța ONG-urilor active în Domeniul Protecției Sociale a Persoanelor în Etate ș.a.

Centrul pentru Drepturile Omului a mai colaborat cu Asociația Obștească „Centrul de resurse”, cu suportul financiar al căreia a fost reeditată broșura pentru copii „Drepturile tale” (ediția

anterioară a apărut cu sprijinul PNUD Moldova), care a avut o mare priză la cititori, fapt confirmat prin solicitarea acestora la activitățile de informare și instruire în domeniul drepturilor omului organizate de instituțiile și organizațiile preocupate de respectarea și protecția drepturilor copilului. Este de menționat că datorită susținerii financiare a Misiunii OSCE în Moldova, Centrul a reușit să realizeze proiectul „Avocatul parlamentar”, în cadrul căruia au fost elaborate și editate Buletinul informativ trimestrial „Avocatul parlamentar” și ghidul „În ajutorul petiționarului”.

Publicația „Avocatul parlamentar” a fost concepută drept sursă de informare a cetățenilor în vederea principalelor prevederi legale referitoare la drepturile, libertățile și responsabilitățile lor, de reflectare a situației curente în domeniu și a celor mai relevante activități ale CpDOM.

Publicațiile elaborate și editate în perioada de referință au fost distribuite gratuit populației, instituțiilor de stat, organizațiilor neguvernamentale preocupate de domeniul drepturilor omului.

În perioada de referință, la capitolul „Contribuire la realizarea prevederilor Planului Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008”, Centrul pentru Drepturile Omului a dezvoltat în continuare Serviciul informațional telefonic „Linia Fierbinte pe problemele drepturilor omului” în cadrul instituției, demarat în perioada 2004, cu suportul financiar al Proiectului „Susținere în implementarea Planului Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului în Republica Moldova”.

În contextul relațiilor internaționale au fost eficiente întrevederile avocaților parlamentari cu reprezentanții organizațiilor internaționale care au vizitat Republica Moldova și schimbul de practici avansate cu instituțiile similare din alte state.

Este relevantă, în special, experiența acumulată în cadrul reuniunilor organizate de Institutul Internațional al Ombudsmanului, Institutul European al Ombudsmanului, Asociația Ombudsmanilor și Mediatorilor Francofoni, la care au participat avocații parlamentari și unii reprezentanți ai Centrului pentru Drepturile Omului.

În cadrul celei de-a IX Mese rotunde a Ombudsmanilor Europeni, desfășurată la Copenhaga în perioada 31 martie–1 aprilie 2005, a fost reflectat, în aspect evolutiv, rolul și mandatul ombudsmanului, s-au luat în discuție subiecte importante, cum ar fi protecția dreptului la proprietate și relațiile instituției ombudsmanului cu deținuții din penitenciare.

În cadrul Meselor rotunde Internaționale ale Ombudsmanilor din statele Europei și CSI, desfășurate în Republica Cehă în perioadele 11-13 mai și 28-30 noiembrie 2005, s-a făcut un schimb de experiență privind relațiile între institutul ombudsmanului și sistemul judiciar. La această reuniune s-a pus în discuție proiectul îndrumarului în vederea examinării de către ombudsman a petițiilor cu aspect discriminatoriu și planificarea activității ulterioare la proiectul regional.

În perioada 28-30 noiembrie reprezentantul Serviciului informații, programe instructive și relații internaționale a participat la lucrările celui de-al IV-lea Congres statutar al Asociației Ombudsmanilor și Mediatorilor Francofoni, desfășurat la Paris.

Pe parcursul anului 2005 avocații parlamentari au participat la o serie de întruniri organizate de Centrul pentru Drepturile Omului cu reprezentanții unor organisme internaționale, printre care Consiliul Europei, Uniunea Europeană, Organizația Internațională a Francofoniei, OSCE, precum și cu reprezentanții unor organizații neguvernamentale internaționale preocupate de drepturile omului.

Experiența de activitate a instituției avocaților parlamentari denotă existența potențialului de sporire a eficienței acestuia la realizarea principalelor obiective stabilite de lege.

Una dintre direcțiile prioritare ale activității avocaților parlamentari întru repunerea în drepturi a cetățenilor este aplicarea măsurilor preventive pentru crearea condițiilor în care drepturile și libertățile omului nu se vor încălca sau probabilitatea încălcării acestora se va limita considerabil. Marea majoritate de cazuri în care se cere repunerea în drepturi, se examinează în baza petițiilor parvenite în instituție prin intermediul poștei. De regulă, petiționarul este informat în decurs de 10 zile despre acceptarea sau neacceptarea cererii spre examinare. Cetățenii au posibilitatea să se adreseze în audiență nemijlocit în incinta Centrului pentru Drepturile Omului sau la filialele acestuia din Bălți, Comrat și Cahul, să telefoneze la „Linia fierbinte” pentru a beneficia de consultații și informații urgente.

Experiența demonstrează, în unele cazuri, lipsa reacției autorităților publice la adresările cetățenilor care invocă anumite pretenții. Aceasta necesită întreprinderea, la momentul oportun, acțiunilor suplimentare pentru medierea, inclusiv prin intermediul mass-media, cazurilor grosolane de încălcare a drepturilor și libertăților omului în Moldova.

O metodă importantă de lucru care permite aprecierea gradului de respectare a drepturilor omului în regiunile țării este organizarea audiențelor în teritoriu. Această practică urmează a fi dezvoltată în continuare.

Este necesară sporirea accesibilității populației la avocații parlamentari, ceea ce presupune extinderea câmpului informațional, familiarizarea locuitorilor din toate raioanele republicii cu metodele de lucru, scopurile și împuternicirile instituției. Cu toate că au fost realizate unele progrese vizavi de oglindirea activității avocaților parlamentari în sursele de informare în masă, nu putem afirma că fiecare cetățean al Republicii Moldova știe despre existența instituției și conștientizează cum să-și apere drepturile și libertățile, prin intermediul avocatului parlamentar.

Urmează a fi activizat procesul de educare și formare a culturii juridice a populației. Cetățenii trebuie să cunoască drepturile și libertățile garantate de lege și să învețe să și le apere prin

intermediul instituțiilor de stat și organizațiilor neguvernamentale. Educația juridică trebuie apreciată drept parte integrantă a pregătirii tuturor grupurilor de populație, în special, a tineretului. Generația tânără trebuie să înțeleagă că drepturile și libertățile omului și cetățeanului sunt elementul-cheie al societății civile.

Este necesară întreprinderea unor măsuri concrete din partea statului și societății, direcționate spre sporirea eficacității institutului ombudsmanului.

Prioritar ar fi respectul conștient față de instituția statală de apărare a drepturilor omului și față de acele valori democratice pe care ea le întruchipează. În condițiile actuale ale Republicii Moldova, avocatul parlamentar trebuie să aibă o pondere reală, și nu declarativă. Anume așa va fi posibilă realizarea rolului firesc de mediator între stat și societatea civilă, precum se face în multe țări ale lumii. Prin urmare, este inadmisibilă atitudinea paternalistă și nihilismul față de autoritatea și statutul instituției ombudsmanului. Este necesară dezrădăcinarea completă a ignorării interpelărilor avocatului parlamentar sau prezentarea unor răspunsuri formale, practici reprobabile într-un stat democratic.

Așadar, nu poate fi trecută cu vederea atitudinea formală sau uneori chiar lipsa absolută a reacției din partea Consiliului Superior al Magistraturii la numeroasele adresări ale avocaților parlamentari, răspunsurile formale prezentate de Ministerul Afacerilor Interne, Casa Națională de Asigurări Sociale, Biroul Național de Migrațiune, Primăria municipiului Chișinău, întreprinderile municipale de gestionare a fondului locativ.

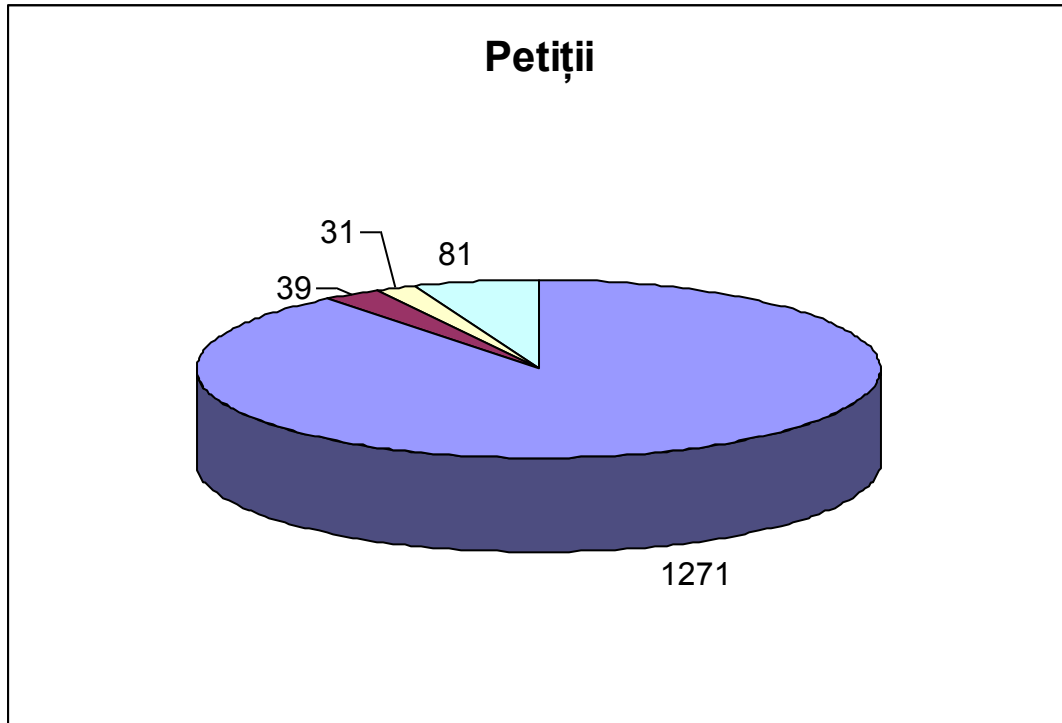
Este binevenit ca mass-media să sesizeze necesitatea reflectării mai ample a activității Centrului pentru Drepturile Omului. Este regretabil că multe cazuri în care instituția a reușit, pas cu pas, să înlăture încălcările și să repună în drepturi cetățenii, nu sunt auzite de comunitate pe motiv că presa nu le consideră drept subiecte interesante și „demne” de a fi publicate sau difuzate.

Este binevenit sprijinul din partea organizațiilor neguvernamentale preocupate de protejarea drepturilor omului, altor organizații și instituții, inclusiv cele statale, precum și al cetățenilor de rând. În cadrul exercitării atribuțiilor de către avocații parlamentari, s-a constatat un șir de probleme legate de imperfecțiunea cadrului legislativ în vigoare care limitează într-o oarecare măsură realizarea deplină a prevederilor Legii nr.1349 cu privire la avocații parlamentari, referitoare la competențe. Un impediment esențial este faptul că avocații parlamentari nu au dreptul de inițiativă legislativă. În aceste condiții multe propuneri în vederea perfecționării legislației, adresate Parlamentului și Guvernului, nu sunt examinate deloc sau avocații parlamentari nu sunt informați asupra rezultatelor examinării acestora. Au fost înregistrate cazuri în care, pe marginea uneia și aceleași propuneri înaintate, avocații parlamentari au primit de la Parlament, Guvern și ministerele de resort opinii diametral opuse, fapt care trezește nedumerire. De menționat că multe propuneri

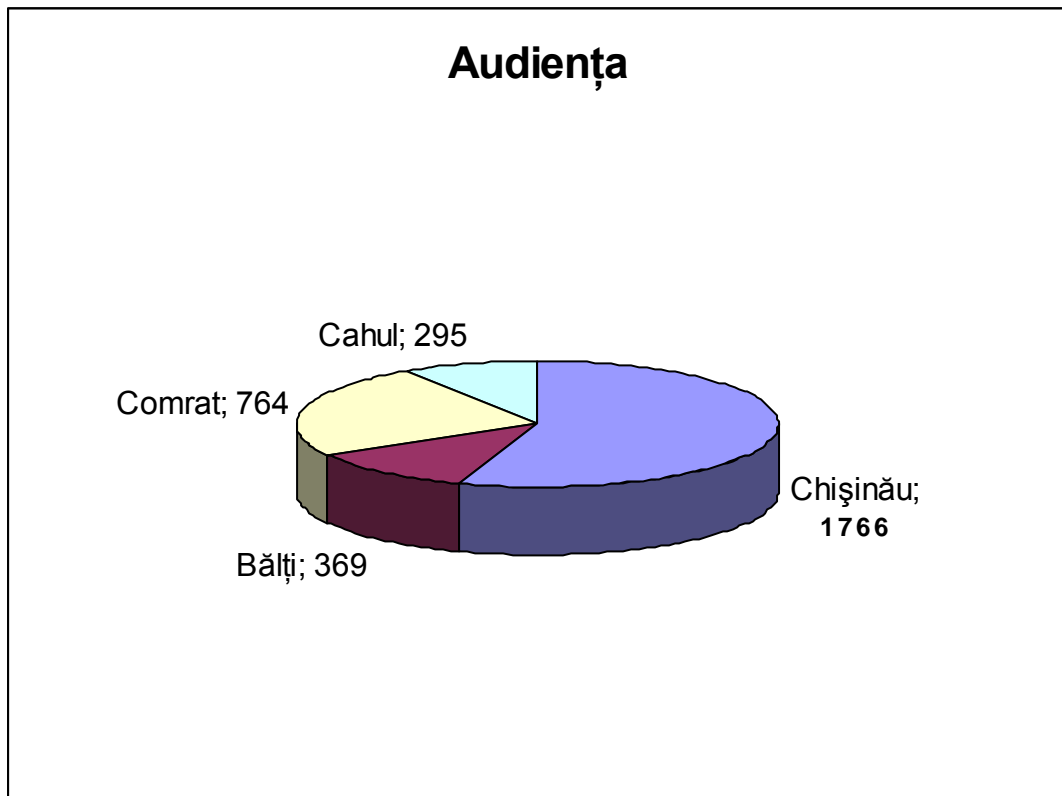
sunt sugerate nemijlocit de cetățenii care solicită ajutorul Centrului pentru Drepturile Omului pentru a-și soluționa problemele cu care se confruntă în cadrul realizării drepturilor lor constituționale.

Suntem conștienți de faptul că este depășit timpul amplificării Centrului pentru Drepturile Omului. Totodată necesitatea eficientizării activității instituției a determinat avocații parlamentari să înainteze Parlamentului propuneri de modificare a structurii și statului de funcții ale Centrului pentru Drepturile Omului.

Anexa nr.1

Anexa nr.2

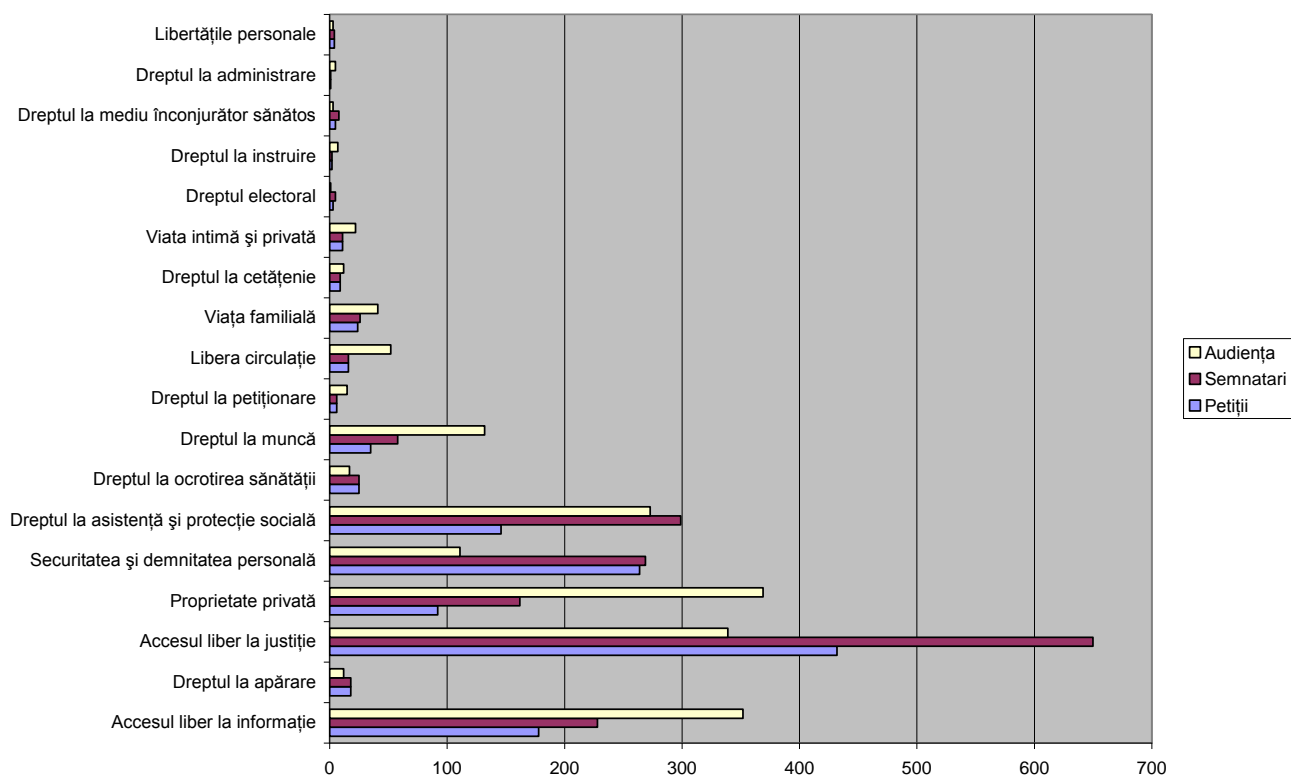
Anexa nr.3

Tematică	Petiții	%	Semnături	%	Audiența	%	Total	%
Accesul liber la informație	178	14.00	228	12.69	352	19.88	580	16.28
Dreptul la apărare	18	1.42	18	1.00	12	0.68	30	0.84
Accesul liber la justiție	432	33.99	650	36.17	339	19.20	989	27.76
Proprietate privată	92	7.24	162	9.02	369	20.89	531	14.90
Securitatea și demnitatea personală	264	20.77	269	14.97	111	6.29	380	10.67
Dreptul la asistență și protecție socială	146	11.49	299	16.64	273	15.46	572	16.05
Dreptul la ocrotirea sănătății	25	1.97	25	1.39	17	0.96	42	1.18
Dreptul la muncă	35	2.75	58	3.23	132	7.47	190	5.33
Dreptul la petiționare	6	0.47	6	0.33	15	0.85	21	0.59
Libera circulație	16	1.26	16	0.89	52	2.94	68	1.91
Viața familială	24	1.89	26	1.45	41	2.32	67	1.88
Dreptul la cetățenie	9	0.71	9	0.50	12	0.68	21	0.59
Viata intimă și privată	11	0.87	11	0.61	22	1.25	33	0.93
Dreptul electoral	3	0.24	5	0.28	1	0.06	6	0.17
Dreptul la instruire	2	0.16	2	0.11	7	0.40	9	0.25
Dreptul la mediu înconjurător sănătos	5	0.39	8	0.45	3	0.17	11	0.31
Dreptul la administrare	1	0.08	1	0.06	5	0.28	6	0.17
Libertățile personale	4	0.31	4	0.22	3	0.17	7	0.20
Total	1271	100.00	1797	100.00	1766	100.00	3563	100.00

Anexa nr. 4

Acte de reacționare	Numărul
Propuneri Parlamentului	8
Propuneri Guvernului	3
Sesizarea Curtii Constitutionale	2
Aviz (conform art. 27 din Legea nr. 1349)	30
Sesizare (conform art. 28 din Legea nr. 1349)	4
Conciliere (conform art. 23 din Legea nr. 1349)	2
Actiune in judecata (conform art. 28 din Legea nr. 1349)	2

Anexa nr. 5

Anexa nr. 6

Categorii	Petiții	%	Semnatari	%	Audiența	%	Total	%
Pensionar	135	10.62	184	10.24	328	18.57	512	14.37
Deținut	658	51.77	658	36.62	48	2.72	706	19.81
Neangajat	87	6.85	131	7.29	268	15.18	399	11.20
Invalid	85	6.69	89	4.95	167	9.46	256	7.18
Angajat	293	23.05	722	40.18	815	46.15	1537	43.14
Elev	5	0.39	5	0.28	5	0.28	10	0.28
Reabilitat	6	0.47	6	0.33	1	0.06	7	0.20
Student	2	0.16	2	0.11	17	0.96	19	0.53
Șomer	0	0.00	0	0.00	93	5.27	93	2.61
Proprietar	0	0.00	0	0.00	17	0.96	17	0.48
Funcționar	0	0.00	0	0.00	2	0.11	2	0.06
Fermier	0	0.00	0	0.00	5	0.28	5	0.14
Total	1271	100.00	1797	100.00	1766	100.00	3563	100.00

Anexa nr. 7

